

sosyal adalet

30 NISAN 1963 SALI

HAFTALIK SIYASI GAZETE

YIL 1, SAYI 7 FIATI 1 LIRA

Bölüşme adil değil

**Köklü reformlar
yapılmadıkça**

YARBAY TALAT TURAN (SIVİL OLAN) NEZARET ALTINDA GÖTÜRÜLÜYOR

Üçüncü 28 Nisan anıldı

Doğuda kıtlık vardı...

KOKLU REFORMLAR YAPILMADIKÇA..

SOSYAL ADALET

BAŞBAKAN, CHP. Grubu'ndaki açıklamasında tevkif edilen on subay olayını sergüzeşt olarak yorumladı. Fakat bu olaya gereken önemi vermedi, ya da önem vermiş görünmek istemedi. Özel bir tedbir düşünülmediğini söyledi; sade koalisyon ortaklarının birbirine daha sıkı sarılmalarını ve muhalefetin kışkırtıcılıktan vaz geçmesini istedi.

İtiraf edelim ki, Başbakan bu açıklaması hiçbir bakımdan tatmin edici değildir. Aslında on subay olayı sosyal bünyemizdeki çok ciddi rahatsızlığın yeni bir belirtisidir. Gerçekten de ordudan gelen ihtilâl teşebbüslerinin bu olay ilki değildir. Önce şu nokta aydınlatılmak gerekir: Neden Türk Ordusu gıbyurtsever, disiplinli bir orduda ihtilâl teşebbüsleri oluyor? Neden bunlar 27 Mayıs'tan sonra da durmamıştır?

27 Mayıs'ı hazırlayan nedenler, elbette ki sadece politik değildi. Demokrat Parti iktidarının hukuk dışı davranışlarının ihtilâlin hazırlanmasında büyük payı bulunduğu inkâr edilmemekle beraber asıl nedenler ekonomik durumun git-tikçe kötüleşmesi yüzünden, son yıllarda sosyal yapıyı bütünü ile sarsan bir buhranın patlak vermiş olmasındadır. Şu halde ihtilâl teşebbüsünün devamı karşısında 27 Mayıs ihtilâlini doğuran ekonomik ve sosyal şartlarda 27 Mayıs'tan sonra bir değişiklik olup olmadığını araştırmak gerekir.

TURKIYE'NİN maddî yapısında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Türkiye'nin geri kalmış tarımsal ekonomisi üzerine oturtulmuş daha çok el sanatlarından kurulu endüstri yapısı ve dışarıya bağlı ticaret rejimi, 27 Mayıs'tan önce ne idiye, bugün de odur. Beri yandan, toplumsal sınıflar arasındaki münâsebetlerde de, bir değişiklik olmamıştır.

Bir çare olarak görülen plânlı ekonomi - plânlı kalkınma önceden temel yapıyı değiştirecek yerde temel yapının değişmesini kalkınma sonucuna bağladığı için - gerçekleşmesi şüpheli olan bu kalkınmada ağır yükü emekçi halk yığınlarına taşıtmak yolunu tutmuştur.

Beri yandan, anayasamız bugün hâlâ tastamam ve eksiksiz uygulanmadığına göre, gerek politik alanda, gerekse fikir alanında beklenen hürriyetçi gelişme ve emekçi halk yığınlarının teşkilâtlı bir politik kuvvet olarak uyarıcı, dengeleyici ve itici etkisi kendini hissettirmemektedir.

BU şartlar bir yandan halkın aldatılması ve anayasa rejimine karşı kışkırtılmasına elverişli bir karşı ihtilâl ortamı yaratırken, bir yandan da, 27 Mayıs'ta gerçekleşmesi umut edilen devrimlerin gerçekleşmemesi yüzünden yeni bir ihtilâl ortamı yaratmaktadır.

27 Mayıs'tan bu yana birbirini kovalayan ve biri ötekine zıt yönlerde gelişen olayların bizce nedenleri bunlardır.

Bu durum karşısında olayları Başbakan'ın açıkladığı şekilde değerlendirmeye ve Başbakan'ın iyimserliğine kapılarak aşırı kuvvetlerin birbiriyle çatışması sonunda doğru yolu bulacaklarına ve gerçekleşmesi esasen mümkün olmayan ekonomik kalkınmanın her şeyi halledip demokrasi-mizi zafere ulaştıracağına inanmak zordur.

PEKIYI, o halde tutulması gereken yol hangisidir? Önce hemen şunu belirtelim: Türkiye'de ihtilâl olması istenecek bir şey değildir. Çünkü, bir kere bugün artık 27 Mayıs gibi kan-sız bir ihtilâl yapılamaz. İhtilâl mutlâkâ kanlı olur. Böyle bir ihtilâl de, bu milletin fertleri arasındaki uçurumu bütünü derinleştirir.

Bundan başka, ihtilâlin devrimci bir kadro tarafından yapıldığı ve başarıya ulaştığı farzedilse bile, ihtilâl ile iktidara gelecek olan kadro, bir kere ihtilâle işbaşına geldiği için, sonra da yukarıdan aşağı gelen her teklife, her işe halkımız yüz yıllardır karşı koyma eğiliminde bulunduğu için, yapılmak istenen reformlar, halkın tepkisiyle karşılaşıp, başarıya ulaşamayacaktır. Kaldı ki, özel bir durumumuz var: Emekçi halk yığınlarının önemli bir kısmı aldatılmış, devrimlere karşı kışkırtılmıştır.

Bizde devrimlerin gerçekleşebilmesi için, önce mutlâkâ emekçi halkımızın uyarılıp eğitilmesi, devrimlerin halka benimsetilmesi şarttır. Bundan dolayı bizde devrimci yolun mutlâkâ demokrasiden geçmesi zorunludur.

AMA bu demokrasi, herhalde statükonun muhafazası anlamına gelen ve sırf bir biçim olarak uygulanmak istenen bir rejimin adı değildir. Bugünkü çıkmazı çözecek, hürriyet davamızı olduğu kadar, ekonomik ve sosyal ilerleme davalarını da hedefe ulaştıracak olan demokrasi, uyarılmış işçi sınıfımızın ve emekçi halk yığınlarının politik bir kuvvet olarak serbestçe teşkilâtlanmasına ve toplumda sermayeci kuvvetlerin karşısında dengeleyici ve ilerletici bir rol oynamasına imkân veren ve böylece ekonomik ve sosyal reformlara yol açan rejimin adıdır.

BUNUN için kır kır yarmaya lüzum yoktur. Yukarıda tarif ettiğimiz demokrasi, esasen anayasamızın gerçekleşmesini emrettiği rejimin ta kendisidir. Anayasamız kişinin temel hak ve hürriyetlerine, fert huzuruna, sosyal adalete ve hukuk devleti ilkelerine aykırı düşen politik, ekonomik ve sosyal bütün engellerin kaldırılmasını ve insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartların hazırlanmasını, devlete vazife olarak yüklemiştir. Beri yandan, yine anayasamız üçüncü bölümündeki ekonomik ve sosyal hakların gerçekleşme yoluna girebilmesi için emekçi halk yığınlarını temsil eden bir partinin, Büyük Meclis'te çoğunlukla temsil edilmesini, âdeta zorunlu kılmıştır. Nihayet anayasamız, bu mutlu neticenin gerçekleşmesini engelleyici anayasaya aykırı bütün kanunların yürürlükten kaldırılmasını emretmiştir.

ŞU halde bugün sosyal bünyemizde kendini hissettiren ciddi rahatsızlığın tedavisi, önce olaylara gerçekçi bir gözle bakmak, biçimellikten kurtulmak ve anayasamızı tastamam, eksiksiz kesintisiz uygulamak suretiyle, demokrasiye gerçekten bağlılığımızı ispat etmek durumunda olan hükûmete düşen bir vazifedir.

Grev tasarısı Meclisten hükümetin istediği şekilde geçti.

Türk-İş yöneticilerinin pazarlık taktiği tam bir başarısızlığa uğradı.

İşçiye anayasa ile verilmiş grev hakkını kullandırmamak için ne tedbir lazım sa getiren, buna karşılık işverene anayasada olmayan lokavt yetkisini tanıyan Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanun Tasarısı nihayet Millet Meclis'inden geçti. Sınıflar arasındaki denge sızdığını işçi sınıfı aleyhine devamını sağlayan tasarının esaslarını peşinen kabul eden Türk-İş yöneticileri verdikleri bu tavizlere karşılık istedikleri bir kaç küçük değişikliği bütün tehditlerine ve kulis faaliyetlerine rağmen milletvekillerine kabul ettiremediler.

Coşkun Kırca - Şeref Baksık ikilisinin gayretleriyle Karma Komisyon'da kuşa çevrilmiş tasarı Millet Meclisi Genel Kurulu'nda hemen hemen hiçbir değişikliğe uğramadı.

Yılan hikâyesi

Tasarı eğer Cumhuriyet Senatosu'nda da işçi lehine bir değişikliğe uğramazsa, grev yapmağa kalkışan bir sendika veya federasyon şu güçlüklerle karşılaşacaktır:

Greve karar veren sendika bu kararını işverene ve Çalışma Bakanlığı'na yazı ile bildirecektir. Bakanlık on iki gün zarfında Uzlaşma Kurulu'nu toplantıya çağıracaktır. Her iki tarafın göndereceği birer "Tarafsız aracı" ile bu iki aracının seçeceği üçüncü bir tarafsız şahıstan kurulu Uzlaşma Kurulu Çalışma Bakanlığı temsilcisinin de iştirakiyle onbes gün içinde çoğunlukla bir karar alacaktır. Uzlaşma Kurulu'nun tavsiyesi üzerine anayasa olmadıkça takdirde sendika greve basabilecektir.

Ancak greve karar verilmesi halinde işverenin veya Çalışma Bakanlığı'nın kamu düzeni bakımından İş Mahkemesi'nde grevin durdurulması için dava açma yetkisi bulunmaktadır. İş Mahkemesi, alacağı bir tedbir kararıyla grevi durdurabilecektir.

Savaş halinde ve genel veya kısmi seferberlikte de grev yapılamaz. Kaldık ki ilaç imâl eden işyerleri hariç olmak üzere hastahane klinik, sanatoryum, dispensar, eczahane gibi işyerlerinde, can ve mal kurtarma işlerinde, kamu tüzel kişiliklerince veya kamu iktisadi teşebbüslerince yerine getirilen su, elektrik, havagazı, ısıtma ve dağıtım işlerinde, seyir halindeki gemilerde, trenlerde, karayolu ulaştırma araçlarında ve uçaklarda, noterlik hizmetlerinde işçiler grev yapamazlar. Öğretim ve eğitim kurumlarında da grev yasaklanmıştır.

Geciktirme

Ayrıca, Bakanlar Kurulu, genel hayati felce uğratacağı, milli güvenliği ve memleket saadeti tehlikeye sokacağı iddiasıyla bir grevi 30 gün süre ile tehir edebilecektir. Bakanlar Kurulu geciktirme kararını ilân eder etmez Yüksek Hakem Kurulu'ndan grevin niteliği hakkında istisari mütalâa isteyecek. bu mütalâayı in-

celedikten sonra geçiktirme süresini 60 gün daha uzatabilecektir. Bu arada anlaşmazlığı Yüksek Uzlaşma Kurulu'na havale ederek tarafları uzlaştırması istenecektir. Ancak Yüksek Uzlaşma Kurulu'nun tavsiyeleri de uyusmazlığı gideremezse ancak 60 günün sonunda işçiler grev yapmakta serbest olabileceklerdir.

Fakat sendika greve başlayacağı karşı tarafa bildirecek ve altı gün geçmeden grev başlayamayacaktır.

Greve sebep olan olayın vukuundan üç dört ay sonra başlayacak bir grevin etkili olabileceğini düşünmek mümkün değildir. Üstelik, bu yasaklamalar ve geçiktirmeler kabul edilirse anayasanın 11 nci maddesi gözden uzak tutulmuş, anayasa ihlal edilmiştir. Çünkü anayasanın 11 nci maddesi, «Kanun, kamu yararı, genel ahlak, kamu düzeni, sosyal adalet ve milli güvenlik gibi sebeplerle de olsa, bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz» demektir. Oysa bu kanunda ki yasaklamalar ve geçiktirmelerle grev hakkının özüne dokunulmaktadır.

Kısıtlama

Önemli bir nokta da, grevin hangi hallerde yapılabilirliğine dair 19 ncu madde de tesbit edilen hükümlerdir. Bu hükümlere göre işçiler ancak, 1 — İşvereni toplu sözleşme çağırısına uymağa zorlamak, 2 — İşvereni uzlaşma kurulumun tavsiyelerine uymağa zorlamak, 3 — İşçiye veya işçi teşekkülüne kanunların, örf ve adetlerin veya toplu iş sözleşmesinin sağladığı hakların toplu iş sözleşmesiyle bağlı olan işveren veya işveren teşekkülü tarafından zorlanması halinde greve basılabileceklerdir. Oysaki anayasanın 47 nci maddesi işçilere «İktisadi ve sosyal durumlarını korumak ve düzeltmek amacıyla» ile grev yapmak hakkını tanımıştır. Kanun bu konuda sınırlama yapmak suretiyle grev hakkının tam mânâsıyla kullanılmasını önlemektedir.

Ahılmaz tüfek

Grev hakkının böylesine kısıtlanması karşısında C.K. M.P. Milletvekili Sadrettin Tosbi oylamadan önce bir konuşma yaparak «Hükümetin yetkileriyle grev hakkı zedelenmiştir. Grev, ahılmaz bir tüfek haline getirilmiştir» dedi. Millet Meclis'inde işçi haklarını bilinçli şekilde savunan tek milletvekili olan Sadrettin Tosbi, kanunun getirdiği cezaların da çok ağır olduğunu, hükümete sendikaların mali gücünü kontrol etmediğini belirterek lokavtın grev gibi bir hak olarak düşünülmemesi gerektiğini söyledi. Milletvekillerini işçi aleyhine çıkan bu kanun üzerinde son bir defa düşünmeğe davet etti.

Fakat oylamanın sonucu, Şeref Baksık - Coşkun Kırca ikilisinin ve Bülend Ecevit'in zaferini ortaya koyuyordu. Oylamaya katılan 261 milletvekilden 255'i, tasarıyı, he-

Dean Rusk ve Feridun Ergin

men hemen komisyondan geldiği gibi kabul ediyordu. Saadece bir milletvekilli tasarıya red oyu vermiş, beş milletvekili de çekimser kalmıştı.

Oylama sonucu Baksık - Kırca ikilisi için ne kadar büyük bir zafer ise, Türk-İş'in pazarlıkçı yöneticileri için de o kadar büyük bir hezimet oldu. Müzakerelere ilk başladığı sırada adefa peşin kazanılmış bir zaferin sarhosluğu içinde bulunan Seyfi Demirsoy ve arkadaşlarının şimdi ağızlarını bıcağı acıyordu. Amerikan usulü fişleme ve seçtir meme tehditleri tam mânâsıyla fiyasko vermişti. Oy avcılığı için Türk-İş'in görüşlerine uygun bir kaç kişi yapan AP'liler dahi ne hıca de Türk-İş görüşüne aykırı maddeler tasarıya kabul oyu vermişlerdi.

Sendikalar Kanunu ve Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanun tasarıları şimdi de Cumhuriyet Senatosu'nda görüşülecek. Türk-İş yöneticilerinin Millet Meclisi kulislerinde fiyasko veren Lobby'ciliği Senato'da deneviri denemecekleri işçi çevrelerinde merak ediliyor. Ama persembenin gelisi carsambadan belli olduğuna göre Türk-İş yöneticileri herhalde bundan böyle Meclis çatısı altında pek görünmeyecekler.

ZİYARET

Dean Rusk ve Lorde Home geldi

iki Dışişleri Bakanı Orta Doğu meseleleri hakkında Erkin'le görüştü

Geçen hafta Ankara'nın çok yönü ve gergin siyasi havası yabancı ziyaretçiler ve yabancı talebelerin gösterileriyle daha da renklendi. Bu halyle Ankara çoktan bir kavettiği bir Orta-Doğu Baskenti havasını almıştı.

Olayların gelişimini hatırlatabilmek için; bir kaç hafta önce İzmir limanına demirleyen bir atom denizaltısından başlamak gerek. Jübiiter füzelerinin sökülmesi günlerine rastlayan bu atomik ziyaret, yeni statejinin elle tutulur gözle görülür bir örneği idi. Çok taraflı nükleer vurucu kuvvetin silahını teshirden sonra; plânın antatılması ve Türk hükümetinin görüşünü özetlemek için iki ziyaretçi Ankara'ya geldi. Kennedy'nin özel temsilcisi Merchand ile general Maxwell Taylor gerekli verileri görüşmelerini tamamlamayı avrıldılar. Türk hükümeti teklifleri müsbet karşıladığını bildirmişti. Atom savası ihtimalinin azalması iki ziyaretçiyi daha yüksek

kademede üçüncü bir ziyaretçi izledi. Karacık'da yapılacak CEN TO Dışişleri Bakanları toplantısına katılmak için Pakistan'a gitmekte olan Dean Rusk bir gününü Ankara'da geçirdi. Amerikan Dışişleri Bakanı bu kısa zamanı hızlı bir çalışmayla değerlendirirdi. Gerçi Dean Rusk geliş sebebinin bir «teşekkür» bağlamıştı. Hava alanında söylediği nutukta: «Hükümetimizin savasta ve barışta müsterek gayretlerine yaptığı muazzam işbirlikten dolayı teşekkür etmek için burada bulunuyorum» demişti. Eski devre bakarak daha kişilikli bir dış politika çizgisinde bulunan İnönü hükümeti, bu ziyaretçi çeşitli meseleleri bir arada görüşmek için kullandı. Özellikle Orta-Doğu meselelerini, gelişen Arap Birliği karşısında Amerikanın tutumunu, Irak'taki Kürt muhtariyet hareketine karşı Amerikanın takvacağı tavırın tesbitinin görüşüldüğü açıktır. Dean Rusk'u izleyen İngiliz Bakanı Lorde Home ise Roma ve Atina'dan sonra çok taraflı nükleer kuvvet ve tecrübeli oldukları Orta-Doğu meselelerinde görüşlerini açıkladı.

PARTİLER

Politika mutlu bir azınlığın tekelinde

Partiler tasarısı ile politikayı tekelleştirme adımının üçüncüsü atılmış oldu.

Halkı siyaset dışında tutmak gayretleriyle hazırlanan Siyasi Partiler Kanunu tasarısı geçen hafta açıklandı. Bu tasarı, halkı siyasetten uzaklaştırmak için atılan adımların üçüncüsüdür.

Birinci adım, köylüvü siyaset dışında bırakan 8 sayılı kanunla atılmış ve siyasi partilerin ocak ve bucağın teşkilatı kaldırılmıştır. Millî Birlik Komitesi tarafından çıkarılan politikanın köylere sokulmasından doğan kötü-lüklere son vermek gerekceyle çıkartılan bu kanun, bu gün yeni kurulan partilerin, özellikle emekçi partilerinin yurt öleüsünde teşkilatlanmasına engel olmaktadır. Çok partili rejime geçildikten beri halk politikadan ayırmayı başlıca gaye edinen hakim sınıfların sözcüsü politikacılar o zaman itiraz ettilerki bu kanunu bugün benimsemislerdir.

İkinci adım, Milletvekili Seçim Kanunu ile atılmış ve siyasi partilerin seçime katılabilmeleri için en az 15 üye teşkilat kurmak zorunluğunu konularak fakir partilerin seçime katılması önlenmiştir. Bu duruma göre kasası dolu olmayan, fakat progra-

mi ve görüşleriyle emekçi halkımıza hizmet edecek durumda bulunan partiler seçime katılma imkânından mahrum bırakılmıştır.

Üçüncü adım olan Siyasi Partiler Kanun tasarısı ise Anayasanın vatandaşlara tanıdığı siyasi parti kurmak hak ve hürriyetini sınırlamaktadır. Siyasi parti kurabilmek için 40 yaşını doldurmuş olmak ve yüksek öğrenim yapmak şart koşulmaktadır. Halkımızın yüzde 60'ının okuma yazma bilmediği ve yüksek öğrenimin genellikle varlıklı aile çocuklarına nasip olduğu dikkate alınrsa, bu şartların kimlerin yararına olduğu ortaya çıkmaktadır. Parti kurmak için yüksek öğrenim görmüş olmak şart koşulunca, işçiler, köylüler, küçük esnaf, zanaatkarlar ve diğer emekçilerin emekten yana partiler kurmaları imkânsızlaşacaktır. Böylece siyasi parti kurmak hakkı, tıpkı seçime girme hakkı gibi sadece varlıklı olanların, yani mutlu azınlığın imtiyazında kalmaktadır. Bu hükmü ile Siyasi Partiler Kanunu tasarısı, hiç bir kişiye, aileye, zümreye ve sınıfa imtiyaz tanınamayacağı emreden anayasaya aykırı düşmektedir.

Tasarının seçim zamanı dışında propagandayı yasaklayan, el ilanları ve duvar ilanlarıyla propaganda yapmayı, kapalı salon toplantılarını hoparlörle dışarıya duyurmayı, öneleyen hükümleri de politikayı «halksızlaştırma» kaygısının yeni bir delilini teşkil etmektedir.

Bir partinin Meclis'te temsil edilebilmesi için genel seçimde kullanılan oyların en az yüzde 5 ini almak şartı ise, fakir partilerin sonradan saflarına katılan milletvekili ve senatörlerle Meclis'te temsil edilme imkânını ortadan kaldırmak gayesini gütmektedir.

Mesela, Türkiye İşçi Partisi, bir senatörün katılmasından sonra, Anayasaya aykırı bir çok kanunun iptali için Anayasa Mahkemesi'nde dava açmıştır. Emekçi vatandaşların haklarına ve menfaatlerine aykırı kanunlar yürürlüğe konulduca da yeni iptal davaları açacağı muhtemeldir. Yeni tasarı bunu da önleyecek hükümler taşımaktadır.

Türkiye'nin birlik umudu olan emekçi halkı dolambaçlı yollardan giderek politika dışı bırakılmak, neticede bu oyunu oynayanlar dahil yurdumuzun zararına olacaktır.

SENATO

Senato, tasarıları daha iyi inceliyor

İhracatçılar yararına hazırlanan tasarı meclise geri gönderildi

İki Meclis sisteminin mevcut olduğu diğer memleketlerin aksine, Türkiye'de Cumhuriyet Senatosu, Millet Meclis'ine göre daha ılerici bir yapıya sahip bulunduğunu bir çok meselelerde gösteriyor. Bilindiği gibi, Kromit Yolsuzluğu dolayısıyla hükümetin bir Amerikan firmasına tazminat ödemesini hedef tutan tasarı Meclis'ten büyük çoğunlukla geçtiği halde Cumhuriyet Senatosu'nda çok şiddetli tenkidlere uğramış ve reddedilmesine razı kalmıştı.

Bu def'a da, ihracatı teşvik için bazı vergi, resim ve harçların ihracatçıya iade edilmesini öngören hükümet tasarısı Millet Meclisi'nde kabul edildiği halde Cumhuriyet Senatosu'nda anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle geri çevrildi.

Geçen sayımızda da belirttiğimiz gibi, hükümet ihracatı geliştirmek için malların mızın kalitesini ve rekabet imkânlarını geliştirecek tedbirler alacağı yerde bazı vergi, resim ve harçları iadesi yoluyla ihracatçıyı teşvik etmeyi düşünmüş ve bu hususta kendisine yetki tanımamasını isteyen bir tasarısı Meclis'ten geçirtmişti. Tasarının yasama meclislerine ait yetkileri yürütme organına devretmek gibi anayasaya aykırı mahiyeti yanında işçilerden kesilen vergilerin patronlara iadesini öngören sosyal adalete aykırı hükümleri de bulunuyordu.

Senato Bütçe Komisyonu tasarısı kabul etmiş, fakat komisyon sözcüsü Türkiye İşçi Partisi Ankara Senatörü Niyazi Ağırnash, işçi aleyhine hükümler ihtiva eden böyle bir tasarısı Senato'da savunamayacağına bildirerek bu görevinden çekilmişti.

Tasarı Senato Genel Kurulu'nda görüşülürken Ağırnash ve Tabii Senatör Suphi Gürsoytrak ve Sırt Senatörü Lütfi Akyurt'un ağır tenkidleri karşısında tasarının anayasaya ve sosyal adalete aykırılığı ortaya çıkmıştı.

Cumhuriyet Senatosu'nda geçen günkü toplantısında, bu tenkidlerin ışığında ihracatı Teşvik Tasarısı'nı reddetti. AP'lilerin çoğunluğu, bazı CKMP ve MP'iler ile tabii senatörler tasarının reddi için oy kullanırken C. HP. ve YTP'lilerin tasarısı destekledikleri görülmüyordu. Fakat oylama sonucu, sağduyunun ve basiretin senatoya hâkim olduğunu gösteriyordu.

Bu sonuç karşısında Senato Bütçe Komisyonu Başkanı Muhittin Kılıç ile Nüvit Yetkin, genel kurulun kararını protesto eder şekilde komisyon üyeliğinden istifa ettiler. Anlaşıyor ki, on yıllık demokrasi havariliğine rağmen CHP'nin Malatya Senatörü Nüvit Yetkin ve Muhittin Kılıç, çoğunluğun ovuna saygı duyulmasını gerektiren bir demokratik anlayışı henüz kendilerine kabul ettirememişlerdir.

Şimdi ne olacaktır? Senato'nun reddettiği hükümet tasarısı tekrar Millet Meclisi'ne verilecek, eğer milletvekilleri de senatörlerin görüşüne uyarırsa hükümet tasarısı düşecektir. Fakat milletvekilleri tasarının kabulü hususunda ısrar ederlerse Senato ve Millet Meclisi üyelerinden kurulu bir karma komisyon tasarısı görüşerek karar bağlayacaktır.

KONFERANS

Yollar çeşitli fakat Sosyalizm tektir

Aslan Başer, Az gelişmiş memleketlerde sosyalizm konusunda bir konferans verdi

Devlet Planlama Teşkilatı uzmanlarından Aslan Başer, Cumartesi Günü Sosyalist Kültür Derneği'nde «Az gelişmiş memleketlerde sosyalizm» konulu bir konferans

verdi.

Bugünkü dünyaya tutucu kuvvetlerin mi, yoksa itici kuvvetlerin mi hâkim olduğu sorusunu ortaya atarak konuşmaya başlayan Aslan Başer, «Zamanımız, duruş devresi değil, oluş devresi» demiş ve özette şunları söylemiştir.

«Savaştan sonra Batı Avrupa'daki kalkınma kapitalistlerce örnek olarak gösterilmektedir. Fakat bu bir kalkınma değil, bir tamirdir. Bu tamirin neticesinde daha fazla şey elde ettikleri için kapitalist yola girişmişlerdir.

Geri kalmış ülkelerin durumu ise fecidir. Çünkü, nüfus artışı vardır. Gelişmiş ülkelere yetişemedikleri takdirde onların sömürgeleri haline gelmeğe mahkûmdurlar.»

Az gelişmiş ülkelerde sosyalizm konusunu da inceleyen Başer, bu husustaki görüşlerini şöyle açıkladı:

«Az gelişmiş memleketlerde çeşit çeşit sosyalizm yoktur. Sosyalizm tektir, fakat değişik şartlar altında değişik kombinezonlara girer.»

Sosyalizm'i «İstihsal gücünün halk yararına en iyi şekilde kullanılması» olarak tanımlayan Başer sosyalizmin şartlarını da şöyle saydı:

1 — Milliyetçi olmak, yani imkânları en iyi şekilde kullanarak insanların kurtuluşunu sağlamak ve bu kurtuluşu, mecbur olmadıkça dışarıdan yardım almadan, kendi imkânlarımızla gerçekleştirmek.

2 — Gerçekçi olmak, Türkiye'nin şartlarını göz önüne almak.

3 — İstihsal vasıtalarını daha iyi kullanmak, meselâ geniş bir kooperatifçilik; dış ticaretin, bankaların, sigorta şirketlerinin devletleştirilmesi, sosyal meskenler yapılması, şehir dışındaki arsalardan daha iyi faydalanılması.

4 — Halkçı ve emekten yana olmak.

5 — Demokratik yoldan iktidara gelip, gerekince yine demokratik yoldan iktidardan gitmek.

6 — İnsani vasfı olmak. Konferansı yöneten Necat Erder de, sosyalizm konusundaki görüşünü açıklayarak «Sosyalizm tektir. Fakat memleketin şartları göz önünde bulundurmaya lüzum vardır. Hem akılcı, hem tarih sel, hem de insani bakımdan Türkiye'nin kurtuluşu için sosyalizm şarttır.» dedi.

Aslan Başer, sosyalizmin diğer memleketlerdeki gelişmelerinden de söz ederek, «Eskiden Amerika'da sosyalizm deyince büyük korku olurdu. Şimdi, az gelişmiş memleketlerin kapitalizmle kalkınamayacağı, kapitalizmle kalkınmaya zorlanırsa askeri diktatörlüklere yol açıldığı, bu itibarla az gelişmiş memleketlere sosyalizmin tavsiye edilmesi gerektiği. Kenedy'nin etrafındaki uzmanlar tarafından kabul edilmediği.

Avrupa'da da sosyalizmle gidilmektedir. Amerika ve Avrupa'da sosyalizmin bu gelişmesi Türkiye'nin de yararına» dedi ve Türkiye sosyalist olduğu takdirde batı dünyasından ayrılmasının bahis konusu olup olmayacağına dair bir soruya şu cevabı verdi:

«Hayır, sosyalist olmamız, batıdan ayrılmanızı gerektirmez.»

Sosyalist Kültür Derneği'nin gelecek haftalarda düzenleyeceği konferanslarda sosyalizmin milletlerarası meseleleri incelenecektir.

Turan Emeksiz'in şehit düştüğü yerde saygı duruşu...

— Her geçen gün biraz daha uzaklaşan bir ideal uğrunda ölmüştür —

Üçüncü 28 Nisan anıldı

Yıllar yılı yaşanan, karanlık bir devri düşünmek, bugün başka biçimde sürdürme çabalarına tam olmaktan acı değil. Bir 28 Nisanımız var. Muflu günlerimizden birdir bu. Putlaşmış bir orta çağ düzenine karşı güçlü bir çıkıştır.

Bu başarının, sosyal başarıların başlangıcı olmasını istemiyorsa oysa gençliğin bu örnek hareketi geçmişin sorumlusu bazı kişilere de örnek olmalıydı. Olmadı. Yoksa üçüncü 28 Nisan böyle mahzun, böyle dertli olmazdı.

28 Nisan olaylarının üçüncü yıldönümünü kutlarken merasime katılan topluluğun en büyük çabası bu gerçeği hatırlatmaktır. Bir 28 Nisandan, bir 27 Mayıs'tan sonra halâ uyumak ve uyumak isteyenleri uyarıyordu bu topluluk. Gençlik uyarımı göre vinci bir defa daha tekrarıyordu.

Kutlama töreni önce Atatürk sonra Turhan Emeksiz'in vuruşu yere çelenk koymakla başladı. İlk konuşmayı yapan İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Yüksel Banguoğlu, karanlık düşüncelerin, ardından koşanları, kendi çıkarları için geniş kitleleri çıkmaza sokmaktan çekinmeyenleri af etmenin imkânsızlığını, art fikir ve hareketlere sonuna kadar karşı olacaklarını belirtti. Gençlik artık her şeyin olduğu gibi görünmesin, ya da görüldüğü gibi olmasını istiyordu.

28 Nisan çatışmalarında bacağı kaybeden Hüseyin Onur, al kışlarla geldi kürsüye konuşurken daha çok alkışlandı. Hüseyin Onur, 28 Nisanın doğu sebeplerini anlattı uzun uzun. Bilenler biliyordu bu gerçekleri. İyi biliyorlardı. Önemli olan bilmez görünenlere yeniden hatırlatmaktır. Hüseyin Onur 28 Nisanı yaratan sebeplerin yeniden doğmaya başladığını, eski zihniyetin hortladığını, belirtmek için bir ifadeyle «Hayatımız pahasına mücadele edeceğiz» dedi. Gerçekten mücadele gerekiyordu.

Demokratik düzen içinde yaşamak için çetin bir çaba gerekliydi. Eskiğin yeni diye yutulmasına gençliğin tahammülü yoktu. Demokrasi adı altında geniş halk kitlelerine sırt çevirmek ve haksız çıkarlarını inatla sürdürmek isteyenlere karşı gerçek demokrasiyi savunmak en önemli bir ödevdi. Bütün mesele halkımıza demokrasinin gerektirdiği şuur kazandırabilmektir. Halk yaşamının ve hürriyetin anlamını öğrenmeli idi. Gerçekler bütün çıplaklığı ile kamu oyuna serilmeliydi. Hal-

kın kendi kendisine sahip olmasından başka çıkar yol yoktu. Gericilerin, sömürücü ve intikamcılarının bir aldatma aracı olmaktan kurtulmalıydı.

Tabii senatörlerden Mucip Ataklı, seçim kanununda yapılacak bir değişiklikle bütün partilerin bir süre kapatılmasını bu arada el birliği ile köklü re-

formlara gidilmesini istiyerek parlamentoyu kendi kendine ihtilâle davet etti. Toplantının havasına uygun olmayan bu konuşma aşırı heyecandan ileri gelen bir karamsarlık olduğu için ilgi görmedi. Çünkü halk yapılarının bilincine varmadan başarı sağlamak imkânsızdı. Halk kendi kaderine hakim olmasını öğrenmeli idi. Gerekli olan halkı uyaranların çabalarına set çekmemektir. Gerekli olan Anayasamızın ayırılmaz yürürlüğe konmasıydı. Halk Anayasada teminat altına alınan bütün haklarına kavuştuğu zaman aydınlana bilirdi. Ataklı, hizmeti dokunduğu bir eser; Anayasa nizamını beğenmemek durumuna düşmemeliydi.

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Genel Başkanı Cevdet Hacıoğlu, Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Başkanı Erdoğan Tuncer, ve Milli Türk Talebe Birliği Genel Başkanı Yüksel Çengel, gerçek demokratik düzen içinde yaşamak azminde olduklarını bunun için ellerinden gelen çalışmayı yapacaklarını söylediler. Gençliği kısa yol kahramanı yapmak isteyenlerin ümidini kuran güzel konuşmalar da bunlar.

Son olarak konuşan Behçet Kemal Çağlar da gelişmemize köstek olanlara gençliğin yaşama imkânı vermeyeceğini, olumlu çalışmaların demokratik düzeni gerektirdiğini ve mutlaka başarıya ulaşacağını belirtti.

Çağlar, Ataklı'nın karamsarlığına katılmadığını hatırlatmayı faydalı buldu. Demokratik düzen bütün dertlerin devası olabilir. Çağlar bunu ısrarla belirtti.

Toplantıda bütün gençlik teşekkülleri, Vali Niyazi Akı Merkez Kumandanı, Milli Eğitim Müdürü, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü adına Genel Sekreter, ve bütün ilçe müdürleri hazır bulundular. Hava pusu ve yağışlıydı. Bu üç yıl önce güneşli bir günde yapılan hürriyet yaşama başka bir anlam hüznü lü bir anlam veriyordu. Üç yıl önceki Hürriyet Meydanı şimdi setlerle bölünmüş, tanınamaz bir hale gelmişti. Meydanda o günü yaşıyorlar, nerede atlarını atında kaldıklarını, nereden pohşelerin hücum ettiğini böyle anlatıyorlardı. Üç yıl geçmişti. Pek az şey değişmiş, pek çok şey değişmişti.

Turhan Emeksiz'in büstü

Hüseyin Onur kürsüde

— canını vermeğe hazır —

"Höküm Büyük,, ten

Tahir ÖZTÜRK

(Yapı - İş Federasyonu Başkanı)

Kapıdan usul, usul girer, cümleten «Selamün Aleyküm» diyerek en yakın sandalyanın ucuna otururdu.

Kasketi elinde, iki elini dizleri arasına sokar, hafif öne eğilir, kahır çeke çeke, ızdırıp ve sefaletin yükünü omuzlarında taşıya taşıya, kırışık alından epey uzaklaşmış kır saçlarını tek eliyle ara sıra sıvazlar, elinin tersiyle ikide bir bryuklarını siler, ara sıra diz kapaklarının üstündeki yamalı pantolonunu göstermemek için altı yıldız altında barındığı paltosunu dizlerinin üstünden sıyrılmaması için gayret gösterirdi.

Hakkına çok razı, çok meri konuşurdu. Gif tiği işlerden alın aklıyla döner, çalıştığı kimse nin kendisine hakkı geçmesin diye günlük yev miyesini bir kaç misli hakederdi. Dobra pazarlık eder, kesim yapılan ücretten aşağıya vermek isteyen oldu mu gözünün yaşına bakmazdı... Doğru konuşmayan onun en büyük hasmıydı... 23 yıldır elinde varyoz, sivri uçlu çekicile emektar malası onun ve ona bakan Hanife baci ve yedi yavrunun ekmeği takımıydı... Teliş tor basının içinde ayrıca tahta metresi, şakülü, su terazisi ipi ve bir de kötü keseri hep sendikası nın arşivinde dururdu...

Okuma yazmayı zor zoruna öğrenmişti. Amma çok yıllar sürte sürte öyle pişmiş, öyle tecrübeye varmıştı ki; konuştuğu zaman hepimizi ağzına baktırır, tatlı tatlı espirileri ile gül düre güldüre içimiz dışımıza çıkardı. Hele bir çektiğini, kendisi gibi çekenlerin hayat olay larını anlatırdı ki, gözlerimiz yaşlarla dolar, dolar taşardı.

Meteliksiz olurdu da kimseye dardını açmaz, kimseden ödünç para isteyemezdi. Hazır sigara içmez tüfün sarardı. Parasız günü kahveye oturamaz doğru yanına gelir parasızlığından, akşamları çocuklarına ekmeği parası olma

dağından hiç mi hiç açmazdı. Hep kendisinden çok daha yoksullarda olanlardan dertlenirdi...

1326 Doğumlu, Niğde Celveri nahiyesinden Ali oğlu Ahmet TOK Ulucanlarda eski bir binayı askıya alırken, binanın göçmesiyle altında kalarak derhal can vermişti.

24/Şubat/19... tarihli gazetelerdeki bu haberi çile arkadaşları demirci İsmail Uçar hâdiseden üç gün sonra bana gösterdi. Gözleri dolu dolu İsmail'in titreyen elleriyle uzattığı gazeteyi okuduğum zaman inanmadım, inanmadım amma başka kimsenin olmadığını da çok iyi bildiğimden İsmail ile başladık ağlamaya.

Zaman ne kadar geçti bilmem amma yine İsmail'in konuşması ile kendimize geldik.

— Başkanım yadırgama bu ölümü. Şimdiye kadar aramızdan yolladıklarımız başka türlü mü öldüler. Bu bizim kaderimiz. Ben Ahmet usta ya ağlamamda geride bıraktığı bebeler ne olacak ona onlara ağlamam dedi.

Ben de zaten onlara ağlıyordum.

Yela revan olduk. Ahmet ustanın yeni hayatındaki evini bulduk. Bulduk amma gidip gideceğimize pişman olduk. Bir oda bir aralık yerde bir antep kilimi kenarda yığılı iki kat yatak. Yerlere oturmuş komsular, ağlamakla gözleri şişmiş ve ikide bir oh çeken Hanife bacımın yanlarında çocuklar oturmuş, üst baş perişan, ayaklar çorapsız göz yaşları dökerler.

Teselli vermeye çalışırız, Hanife bacımıza. Bizleri görünce biraz daha feryad eder, dizleri ne vurur, döğünür, çaresizliğin içinde çırpınır, çırpınır...

Bizden sonra gelenler, hisim akraba olarak ta Niğdeden gelenler hep «HÖKÜM ALLAHIN EMRİ BAŞIN SAGOLSUN». «Höküm Büyük ten başın sağolsun» demekten başka yapacakları bir iş olmadığını anlatmaya çalışırlar.

Ne gelir elden. Tam yirmi üç yıldır duvar çıkık takımları omuzundan düşmeyen ve öldüğü günde dünyada yedi yavrusu ile Karısı Hanife baciye tam 116 lira bakkal borcu miras bırakan Ahmet usta'nın, ne sigortada bir mirası, ne yavrularının başını sokacak bir gece kondu su vardı.

Başına yıkılan binanın sahibine sorduk. Ahmet ustanın sende ne alacağı var? Heç Ahmet ustanın bende ne alacağı olacak, götürü pazarlık yaptık. İşe başlayalı üç gün oldu. Üstelik birde evimi göçürdü, şimdi ben ondan davacıyım amma ne alacağım ondan üstelikte üç gün de kendisine 15 lira vermişim. Yinede helali hoş olsun. Helal ediyorum çünkü kul borcu ile yatmasın, diye bizi teselliye kalktı.

Raporunu okuduk. «Dikkatsizlikten ve mesleğin ehli olmadığından evin yıkılmasına da sebep olmuş ve mal sahibinin 2700 lira zararını yaratmış olduğu.....dan»

Ahmet usta, daha evvel göçüp giden Ahmet ustalar hep hep böyle görüp gitmişler dün yadan.

Vatan için hep teminat olarak yaşadılar, Vafata teminat olarak bakkal vesair borç miras bıraktılar, Nutuklarda vatandaşlar, rey zamanlarında hep vatandaş oldular, harpte vatanın Mehmetçigi oldular vatan için öldüler de... Yine de teminatları yoktu. Geride bıraktıkları nı da teminatları koyup gittiler.

Her gelişinde Rahmetlik şöyle derdi. «Biz ne zamana kadar başboş yaşayacağız, bize ne zaman sahip çıkılacak. Bu sendikalar ne zaman bizim elimizden tutacak? Futbol topu gibi ona ona pas virilmekten neşeli kurtulacağız başbanım» derdi.

RUHUN ŞAD OLSUN AHMET

Gök yüzüne doğru, dik sabun kalıbı gibi uzanan yapıların ortasında, çatısı yana yaymış bir kahve vardır. Bu kahve, şapkası yana yıkık, duvar dibinde düşünen bir adama benzer. Buraya ırgatlar, işçiler, tek tük de iş verenler gelir işverenler gelir ama, oturamazlar. İşçilere işleri düştüğünde, şöyle bir uğrar giderler. ırgatları işçilerin çoğu boştur, işsizdir, sabahın şafağında gelir, akşama kadar oturur, konuşur, tavla, kâğıt oynar, birbirlerine nutuk çekerler, akşamın alaca karahliğinde evlerine dönerler. Bunlar, karılarına, komşularına, ev sahiplerine, ay boyunca veresiye aldıkları mahalle bakkallarına çalışıyorum derler. Derler, eğer çalışıyordum demez lerce karılarıyla aralığı açılır, bakkal veresiye keser, ev sahibi, evden atar. Durumu korumak için, yalan söylemek onlar için gereklidir. Bu yüzden de, şafakla gelir, alaca karahlıkta giderler.

Kahve dolu. Kahve, duman içinde. Sobanın ağzından, botaların aralarından duman çıkıyor. Soba başındakiler, kollarını açmışlar, sobaya sarılır gibi ısınıyorlar. Yüzler dökük... Yüzler düşünceli. Konuşmaları, yanak tükürükleri gibi. Ellerini oğuşturarak, arkadaşına dert ya nan Abbas, «İki aydır ne ev kıras verebildim, ne de bakkal borcu... Akşamları eve giderken, yolu üç misli uzatıyorum, bakkal görmesin diye.» diyor.

İşte, bu minval üzere yaşayan insanlarla doludur akşam kadar bu kahve. Musa Sancar'ın. Bugünlerde «Sosyal Adalet» dergisinin ilk sayısını geçirmiş eline. Akşamlara kadar sesli sesli, satır satır okuyor, cümleleri üzerinde durarak, kelimeleri heceliyor ve yabancısı bir dilden çevirir gibi, kendince, kendi diline, kafaına göre yorumluyor. Yalnız «Sosyal Adalet» mi? Ellini yan cebine soktuğunda, tomarla gazeteye küpürü çıkarır. Bunlar,

Ekmek Aşısı

tutamaz, masa ve sandalyelerin üstüne çıkarak çok ciddi, ciddi olmayan politikacılara has davranışlarla nutuklar çeker. Bu eski usta, Türkiye'de ne kadar büyük yapı yapılmışsa, onların demirlerini döşemiştir. Bütün iş adamlarını müteahhitleri tanır, bunların püf taraflarını bilir, bütün kırık bohçalarını döker ortaya. Bir çok illerimizde radyo istasyonları kurduğu şu günlerde, Ayaklı Kahve Radyosu adını taşımışlar, ona, Çok gün bu «Ayaklı Kahve Radyosunun bütün konuşmaları ciddiye alınır, evraf

yıllarca önce kesilmiştir ve yıllardan beri cebinde taşır bunları, hep. Bunları çıkartıp okumaya başladığı zaman, «Bunlara gazete parçaları diyip geçmeyin. Bunlar, birer tarihi vesikalardır. Bunların içinde memleketimizin yurdumuzun, sevgili milletimizin ve çok kıymetli bir işçi kardeşlerimizin haklarını yiyen, hıçkık larını çiğneyenlerin kırık işleri yazılır. Bunları saklamak bu adamlar, millet önünde vatan önünde, dünya önünde doğru huk saattıkları zaman karılarına dikilerek, «Siz, filan filan

Kemal ÇİFTLER

ni sarımlar tarafsızdan ciddi ciddi ve önemle dinlenir. Ama arada bir (su kaçırdığı) parazit yaptığı olur bu radyonun. Ölçüden dışarı çıkar, saçmalar ve sonunda da hüngür hüngür ağlar. «Neden ağlıyorsun» diye sorarlara, «Nasil ağlamam bu milletin haline, ben değil yer altında yatan madenlerimiz bile ağlıyor, çalıştırılmadıkları için.» der.

Yağlı, yakaları kır tutmuş muşamba pardesüsünün ceplerine ellerini sokar, başına içeri çeker, kasketinin kırık siperi burnunun üstüne düşer, Musa Sancar'ın. Bugünlerde «Sosyal Adalet» dergisinin ilk sayısını geçirmiş eline. Akşamlara kadar sesli sesli, satır satır okuyor, cümleleri üzerinde durarak, kelimeleri heceliyor ve yabancısı bir dilden çevirir gibi, kendince, kendi diline, kafaına göre yorumluyor. Yalnız «Sosyal Adalet» mi? Ellini yan cebine soktuğunda, tomarla gazeteye küpürü çıkarır. Bunlar,

eritip kurutmuş. Yıllarca taban tepip, yüzlerce adama çay kahve, su taşınmış. Masallarda herkes gürlütlerle oyun oynarken, o kendi kendine sayıklar, parmaklarını tesbihi çeker gibi oynatarak hesaplarını yapar.

Mehmet'in çil yavrularının biri hasta olmuş kırk gün önce, iyice üzümüşler çocuğu geçekendunun sobasız odasında. Geçer geçer demis, şunamur kaynayıp sırtına gazete koymuşlar, ama hiç faydası olmamış, günden güne kötüleşmiş. «Doktora göstererek hastaneye yatırarak» demişler. Demişler ama, doktorlar paralı hastane kapıları kapalı yüzlerine. «Parası olan düdüğü çalar gibi, «Parası olan hastaneye yatır,» demişler. Adam bakmış ki, çocuk kucagında can çekiştiriyor, fiatun bile sorup öğrenmeden, sonunda parayı verip veremeyeceğini düşünme den, «Yatın.» demiş. Yatın o yatmış. On gün sonra çocuk iyi olmuş, ama kırk gündür hastane parasını bulup da çocuğu çıkaramıyor. Çocuk yattıkça paraya da artıyor. Fakirlik kâğıda alıp götürmüş muhtardan. «Ol maz» demişler.

Mehmet'in önceleri camı çok sıkıyordu. Burnunu tutsanız camı çıkacak gibiydi. Ama şimdi ahyı gayrı. İş kalenderliğevurdu. Kendi kendine, sesli sesli söylenip duruyor çalışırken, «Dört çocuğun birini rehne verdik, hastaneye. Kaldı üç çuk, onlarda da hiç hasta olacak göz yok, Onlarda bir yatı rabilsem, geride kalır bir kare. Sonra gel keyfim gel. Ömür boyunca bir rahat nefes almam fırsatı bulurum. Şu bankalar, radyolarda ömür boyunca aylık gelir dağıtır hergün botoda, biz bir gün bile rahat nefes alacak gelir bulamadık.»

Mehmet böyle konuşurken, Musa Sancar, bir masanın üstüne çıkarak:

Musa Sancar gene dertli

«Sevgili, saygılı işçi kardeşlerin benim, bu güzel vatanımızda üstünde fincan göbekli avratlar oynatarak, kuzu dolmaları yiyen ve viski içenler var. Var amma, amması da var. Bu ammanın içinde bizim ekmeği aşımızda var Bizler, ekmeği aşını bile bulamıyoruz. «Kalkınma» dediler. «Plan» dediler. «Mart ayında işler açılacak dediler.. Hani nerede? İşte nisan ayı da geldi daha kahve köşelerinde pinekiliyoruz. Biz onlardan han, hamam istemiyoruz, ekmeği aşı istiyoruz ekmeği aşı, «diye nutuk çekti ve ağır ağır masadan inerek pardesüsünün içine gömülerek dışarı çıktı.

AÇIK OTURUM

«Türkiyede millî gelir bölüşümünün düşündürdükleri»

“Adil bölüşümün büyük kü

Iktisat Fakültesi Talebe Cemiyeti, Iktisat Fakültesi Talebe Derneği ve Iktisat Fakültesi Fikir ve Sanat Klübü Perşembe günü Eminönü öğrenici lokalinde topluca bir Açık Oturum tertipledi. Oturum konusu «Türkiye’de millî gelir bölüşümünün düşündürdükleri» idi. Bu konuyu görüşmek üzere siyasetçiler, gazeteciler, öğretim üveleri ve sendikacılar davet edilmişti. Siyasalcılardan kimse gelmedi. Fakat çağrılan gazeteci ve öğretim üveleri ve bir sendikacı oturuma katıldı. Oturumun en ilgi çeken yanı yüzlerce gencin dinleyici olarak gelmesiydi. Oturum büyük bir ilahiy le izlendi ve memleketin bir çok gerçeği acıkça ortaya çıkarıldı. Aşağıda oturumun bütünü bulacaksınız

Eminönü Öğrenci Lokalinde yıldan beri bu kadar ciddi bir oturum kadar bilinçli halktan ve emekten yana üniversiteli genç bir araya gelmemiştir. Ne bir anma günü, ne çözümlü bir kongre Perşembe günü yapılan açık oturum kadar ilgi görmüştür. Eski Halkevinin; balkonundan sahnesine, salonundan koridorlarına kadar her yanı tıklım tıklımdı. Bu gençleri sadece duygusal sadece heyecanlı olayların kahramanı olarak düşünenlerin görmesi gereken bir marzaydı.

Oturumu düzenleyenlerden İktisat Fakültesi bir genç böyle düşünenleri biliyor ve onlara şu cevabı veriyordu:

«Yurdumuzda bütün insanların mutluluklardan aynı oranda yararlanmasını istiyoruz. Biz yalnız sokak gösterileri yapar sanarak kendilerine bir çıkar arayışları yapıyorlar, yapacaklar. Biz memleket meselelerine inmeyiz ve bu meseleleri şu yüzyıla çıkarılabilecek bir görev biliyoruz.»

Konu «Türkiye’de millî gelir bölüşümünün düşündürdükleri» Halkçı, emekten yana bütün insanların yakından ilgilendiren ve düşündürdiren bu konu gençlerin de çok yakından ilgilendikleri bir numaralı memleket meselesiydi. Ciddi ve meraklı yüzlerce genç gözlerini ortadaki masada oturanlara çevirmiş, oturumun başlamasını büyük bir dikkatle bekliyordu.

Doç. Dr. Mükerrer Hiç

İlk söz Doç. Dr. Mükerrer Hiç’e verildi. Genç bilim adamı gelir bölüşümünü genel açıdan ele alarak; sosyal sınıfların yanı sıra bölgelerin de gelirlerden farklı pay aldığı belirterek söze başladı ve şunları söyledi:

«Sosyal gruplar arasında müteşebbisler, büyük toprak sahipleri, serbest meslekîler gelirden en büyük payı alırken; işçiler, memurlar, tarım işçileri, küçük toprak sahiplerinin aldığı pay son derece düşüktür. Türkiye, sosyal sınıflar arasındaki göç, terdifi farklı gelir dağılımını, bölgeler arasında da göstermektedir. Doğu bölgesi geliri çok düşük bölge olarak, aktüel bir mesele olmaktadır.»

«Son yıllarda, müteşebbislerin büyük toprak sahiplerinin millî gelirden aldığı pay çok artmıştır. İşçilerin ise aldığı pay azalmaktadır. Bunu çoğaltmak istiyoruz. Daha adil bir gelir bölüşümünün sebeplerini inceledik ve düşünebiliriz. Asgarî geçim ihtiyacını karşılayama-

yan bir işçi, bir memur da insanıdır. Daha adil bir gelir bölüşümünü sağlamak, ekonominin büyüme hızını artırmaya sağlayacaktır. Mesela, hemen herkesin bir arada kalmasıdır. Asıl anlamda kalkınma da böyle olur. Sosyal gruplar ve bölgeler arasında gelir bölüşümü farkını giderilmesi millî geliri geliştiren bir unsurdur.»

«İşçilerin millî gelirden aldıkları payın artırılması, iş şartlarının iyileştirilmesi, demokratik ortamda kendilerine toplu sözleşme, grev hakkı gibi hakların verilmesiyle sağlanacaktır. Ayrıca temel amaçlar yönünden; vergi, devletleştirme, devlet yatırımları ve emvîet müdahalesi gibi tedbirleri kullanmak gerekmektedir.»

«Alınacak olan tedbirler buna yeterli midir? Daha adil gelir bölüşümü için neler yapılmalıdır? Sosyal ortamda etkili tedbirlerin alınmasına imkan verecek midir? Bu ihtimal dahilinde midir? Bu konuları benden sonra konuşacak arkadaşların ele alacaklarıdır.»

Doç. Dr. İdris Küçükömer

Dr. Mükerrer Hiç’ten sonra sözü Doç. Dr. İdris Küçükömer aldı. Mesaleyle «Gelir bölüşümü Türkiye’de bir numaralı problemdir» şeklinde kesin olarak ortaya koyan Küçükömer; ihtiyaçların bol olarak karşılanırların malı, karşılanmayanlara da, mutsuz kişilerin yaşadığını belirttikten sonra şunları söyledi:

«Eğer gelir bölüşümü bir memlekette mutsuzluk yaratıyorsa, o memlekette sosyal dengeden, sosyal huzurdan bahsetmek kolay değildir. Millî gelirin bölüşülmesi, bir yıl içinde üretilen, yaratılan mal ve hizmetin, buğdayın, ayakkabının, demirin, ilâcin bölüşülmesidir. Türkiyeye, yirminci asrın ikinci yarısında bugünkü gelir bölüşümü ile kalkınmaz. Parliamento nun evvelâ sosyal huzur bakımından tedbirler alması lazımdır. Eğer Parlamento, böyle bir tedbir almıyorsa, o parlamento topluma karşıdır.»

Eski halkevinin içi alkıştan çıkıyor. Küçükömer sözlerine ara vermek zorunda kalıyor. «Yaşa hocam», «bravo», «doğrudur» sözleri yüzlerce ağzından çıkan çıkıyor. Genç öğretim üyesi sözlerine devam ediyor:

«Mutluların millî gelirden aldıkları büyük paya rağmen, yaptıkları yatırım ve tasarruf çok düşük olmuştur. Bu gibi tasarrufu, komşu Ayşe hanımla,

mütekâit Binbaşı Mehmet Bey yapmıştır, yapmaktadır. Kullanılan tasarruf halkın tasarrufudur. Kalkınmamız için mutlu zümreyi, yatırım yapması için teşvik edelim prensibi doğru değildir. Tasarruf gerçek anlamda bir yıl içinde üretilen demirin, kömürün, buğdayın istihlak edilme kısmı ile gelir yaratmak için yatırım yapılmasıdır. Bu kısım, fabrika kurmağa, âlet ve edevat yapmağa gitmelidir.»

«Türkiyede bugünkü gelir bölüşümü tasarrufa imkan veriyor mu? vermiyor mu? Elde edilen adil olarak bölüşüldükten sonra büyük gelir sahiplerinin tasarruflarının büyük olması lazım gelir. Bu şartlar altında, Türkiye’de büyük gelir sahipleri tasarruf yapmamaktadır. Yapmamaları da kendi açılarından normaldir. Geri kalmış ülkelerde piyasa dardır. Yine geri kalmış ülkelerde gösteriş için istihlak yapılmaktadır.»

Memleketten dışarıya servet kaçırışı da vardır. Türk gazetelerinde, İsviçrede satılık villâ ilanları neyin nesidir?

«Büyük kütle Anadolu’da terk edilmiş yatmaktadır. Burada, benden daha kabiliyetli bir Anadolu çocuğu bulunabilir. Millî gelirin artırılmasında tasarrufların artırılmasında en uygun değerler en uygun kafalar kullanılıyor mu? Okumak, iyi tahsil görmek, dil bilmek, yabancı ülkelere gitmek, memleket idaresinde önemli yerlerde bulunmak bu mutlu zümrenin evlâtlarına nasip olmaktadır. En çihil olanları seçebilmek onları çihil oldukları yere götürmek, alınacak tedbirlerdendir. Bu tedbirler de alınmıyorsa, almayanlar büyük küllüye de karşıdır.»

Doç. Dr. Gültekin Kazgan

İdris Küçükömer’in alkışlarla sona eren konuşmasından sonra oturuma katılan üçüncü iktisatçı ve öğretim üyesi Doç. Dr. Gültekin Kazgan, Millî gelir bölüşümü ile iktisadi gelişme arasındaki ilgileri belirterek söze başladı. Ve dedi ki:

«Bugün ileri ülkelerde iktisadi gelişme hızlandıkça, millî gelir bölüşümünün de artışı görülmüştür. Türkiye’de de dahil bulunduğu, iktisaden az gelişmiş memleketlerde halkın büyük kısmına düşen millî gelir çok azdır. Millî gelir bölüşümünün eşitsizliği, ekonomik gelişmenin hızını keser, durdurur.»

«Bugün Türkiye’de iş gücünün verimliliği, işçinin eline geçirdiği ücret

hacmine bağlıdır. İnsanın bir takım vasıfları elde edebilmesi, belirli bir eğitim ve kültür seviyesine ulaşmasına bağlıdır. Bu da belli bir gelir seviyesi gerektirir. Sağlık şartları da iş gücüne etkiler.»

Gerî kalmış ülkelerde, taktikçilerle dayanarak yapılan istihlakları ele alan Doç. Kazgan sözlerine şöyle devam etmiştir:

«Gerî kalmış memleketlerde, düşük gelir kategorileri, daha yüksek gelir kategorilerinin istihlaklarına özenmezler. Böylece taktik içinde tasarruflar tüketilmektedir. Bu durum ise daha çok orta sınıfta görülmektedir.»

«Yüksek gelir kategorileri, eğer gelirlerini yatırıma ayırsalar yaptıkları yatırımlar, millî geliri ne derece etkiler ve ne derecede yararlı olur?»

«Türkiyede özel yatırımları ele alınca, yatırım sayılması gereken Batı memleketlerinde yatırım hesaplarına seküler mesken yatırımlarını görmek leviz. Yüksek gelir sınıfında, yatırımın yarıdan fazlası, dış ticaret ticaret devresinde, fertlerin lüks ihtiyaçlarını karşılayacak lüks mesken yatırımlarına olmuştur. Bu mesken yatırımları sosyal mesken anlamında olup, düşük gelirlere verileseydi, iş gücünü yükselttiği söylenbilirdi. Yüksek gelir kategorilerinin, aynı zamanda gelir kategorilerinin de yaptıkları yatırımlar millî geliri artıracak mahiyette değildir.»

«Eğer daha eşit bir gelir bölüşümü ne gidilirse, o zaman millî gelirin ve iktisadi gelişmenin süratlenmesi mümkün olacaktır.»

Dr. Ekmel Zadi

Özellikle, İktisat Fakültesi öğrencilerin böyle bir tezi ele almalarından memnunluk duyduğumu, hatalı bir girişin farkedilip ele alınması meselesinin çözülmesi için önemli bir adım olduğunu açıklayan Dr. Ekmel Zadi, görüşlerini şöyle açıkladı:

«Memleketin millî gelir bölüşümü artırılan bir şekilde değildir. Bu bir gerçektir. Fakat ben bazı arkadaşlarım gibi karamsar değilim. Tama men iyimserim. Gelişmeler hiç bir zaman birdenbire olmaz. Eğer gideceği niz en üst katsa, araya asansörle değil, merdivenleri teker teker çıkarak gümeliyiz. Asansörler insanları yarı yolda bırakıyorlar.»

«Biz geri kalmış değiliz...»

Dr. Ekmel Zadi bu cümlesini ta

İşmeye karşı olanlar Milyona karşı demektir,,

İhan Selçuk, milli gelir bölüşümünde düşündüklerini anlatıyor.

anlamadan gençlerin tepkisiyle karşılaşmıştı. Oysa cümlesini şöyle tamamla-
mıştı:

«Biz geri kalmış değil, gelişmiş bir memleketiz. Devrin icaplarına göre çıkarılmakta olan sendikacılık toplu sözleşme gibi kanunlar çalışma hayatımızda kendini gösterecektir. Bu arada bir mucize beklenemez.

«Bizdeki gelir sahipleri tasarrufları yer vermemektedirler. Küçük halk ta bakalarının bankalara yatırdığı paralardan, yine bu imtiyazlı zümre faydalanmıştır.

«Enflasyonist sistem, en kötü esastır, en yıpratıcı bir vergi sistemidir. Zenginleri daha da zengin fakirleri de fakir yapan bir sistemdir. Bu arada bir imtiyazlı zümreye mesken yatırımlarının ne kadar yararı olduğunu gördük. 20 yıl önce 24 bin liraya aldıkları meskenleri bugün 700.000 bin liraya sattıklarını görüyoruz. Bu fark onları zenginleştirmek için başka bir işe yaramamıştır. Şimdi ise bir vergi reformuna doğru gidilmektedir.

«Çalışma Bakanı Bülent Ecevit verdiği rakamlarla, 1962 yılında çalışanların ücretlerinin yüzde 9, hayat pahalılığını ise yüzde 3 oranında arttırdığını ifade etmiştir. Bu yüzde 9 artış bizdeki ücretlilerin durumunu düzeltmemiştir.»

Oturuma sendikacı olarak katılan Türk - İş birinci bölge başkanı İsmail Topkar, «Türk işçisi adına konuşuyorum. Sözlerine başlayınca, yüzlerce el birliğiyle birleşerek «Türk işçisi» sözünü uzun bir süre alkışladı. Sendikacı, Türk işçisinin 1-8 lira gündelikte çalışıp, geçekonduların tek odalarında 100 lira kira ile yaşadıklarını, fakat emekle edemediklerini, bazı politikacıların bu kanunların Meclisten çıkınalmasını çelme taktiklerini belirttikten sonra,

«Bugün bölüşüleni ağzımıza almak için, bölünenin Türk ulusuna yetip yetmediğini ve Türk işçisinin çokluğu hakkında bahsetmek gerekmektedir. Türk işçisi günlük ve düzensiz bir iş hayatı içinde güvenle, rahatlıkla çalışmamaktadır.

«Grev ve toplu sözleşme'nin hiç olmadığı memleketlerde sosyal adalet kurulmuştur ve sosyal adaletin tesisine doğru kaymaktadır. Biz yıllardanberi yana yakıla istediğimiz

grev ve toplu sözleşme haklarını elde etmiş değiliz. Bu memleketinde çalışan sınıfın zinde olması, varımından emin olması gerekir. Biz uzun yıllardanberi beklediğimiz milli gelirin artması yolundaki fikirlerimizi Hükümete anlattık. Hepimiz Sendikalar Kanununun meclisten çıkmasını bekliyoruz.

Türk işçisi Anayasasının kendisine tanıdığı grev ve toplu sözleşme haklarına sahip olursa, çalışıp emeğini almaya milli gelirin artacağına inanıyoruz.

«Bölüşeceğimiz, eşit olarak bölünecek zaman, vatandaşın geçekondunun tek odasından çıkararak, Türk işçisinin veriminin çok daha fazla olacağına, bir Türk işçisi olarak inanıyoruz.

Bugün çalışma hayatımızda, emek sahibi emeğini satabilmek için, işverene emeği hakkında fikirleri söylemekten mahrumdur. Bir memleketinde sermaye fikir ve emeği dilettiği şekilde kullanırsa, böyle bir memleketinde milli gelir artmaz.»

Çetin Altan

Açık oturum sonunda, omuzlarında taşınarak gazetesine kadar getirilen Çetin Altan'a öğrenciler büyük sevgi gösterisi yapmışlar, hemen hemen her cümlesini alkışlayarak, fikriarından bazı sözleri yüksek sesle tekrarlamışlardır.

«Helâl olsun, helâl olsun» sesleri arasında konuşmasına başlayan Çetin Altan, «bugünkü durumun değişmesi düzelmesi için ihtilâl gerekir, eğer namussuzluk ve hırsızlık etmesek, hepimiz şu memlekette % 20 daha rahat ederiz» demiştir.

Çetin Altan Devlet eliyle kişilerin nasıl milyonlar kazandığını tek tek örneklerle ele alarak;

«Bugün devlet bütçesinden ferizengin edip, sınıf yaratıyoruz ve işsiz bundan batıyoruz. Türkiye'de tüttü işçilerinin sayısı 1,5 milyondur. Tüttü alıp satanların sayısı ise 200'dür. Bu 200 kişinin kazandığı para, ile 1,5 milyon tüttü işçisinin kazandığı para mukayese edilemeyecek kadar farklıdır. Bir eczacı hesabı yaptım. Nerdeyse eczacılar bana zehir, sarıacıklar, Yılda 100 bin lira kazanan bir eczacının yanında, bir işçi bir kilo süt almak için 9,5 saat çalışıyor. Bu hırsızlık önlenecektir diyorum. Bana cennir perde gerisine dönelim diyorlar.»

«Bütün herkesin burasına kadar geldi Düzeltilin hesapları diyorlar.

İhtilâl yani vatan ihaneti değil, büyük çoğunluk o halde ihanet etmektedir.

Durumları düzeltmek teoride ihtilâl'le istemez. Vatan sevgisi ve vatan ister. Benim gibi düşünmeleri istem edenler ya karaborsacı ya vur guncudur. «Bu memleketin basını iktisadî baskı yüzünden hür değildir. Gazeteleri ilân dağıtan bir müessesenin sahibi, dışarı dövüş kaçırırken vatanı katandı. Bu haber, Türk basınında yarı bir tek gazete de çıktı. Bizde, gazetesine benzer birşeyler yapmak istiyorlar. Bu hesapları kurcalarken, bu hesapların içinde olan basında yerimiz olmayacaktır belki.

«Bizim parlamentomuzda ileri cenah yoktur. Herkes havatından memnundur. Dertleri, bu durum içinde iktidara gelme yarışıdır. Bunları kontrol eden bir basını kurulmasında, bütün aydınların elbirliği emesi gerekmektedir. İşlerine gelmeyince halk anlamaz diyorlar.

Arka sıralardan, ince bir genç kız sesi yükseldi,

«Halk anlamazsa, biz anlatırız. Çetin Altan, genç kıza hitap ederek,

«Halk anlar kardeşim halk anlatır, üzülme, diye konuşmasına devam etti. Halk anlamazsa diye onun yazma, bunu yazma diye tepeme dikiyorlar. Halk bir ahlaksızın suratına «Sen ahlaksızın» diye baksa, o adam barınamaz. İşte onun için yazma diyorlar.

«Demokrasiyi Türkiye'de kimse bilmiyor. Biz gerçek demokrasiye gideceğiz. «Oduklar konsa mebus seçilecek» denen bir ortamdayız. Bu kıssa hayatımızda usak olmağa değer mi? Gençler hakikatleri görmeli ve yaşamalıdır. Aslında bu gerçekleri bütün Türkiye biliyor.

Doğruları yazdım, yazmağa devam edeceğim.»

«Devam et, beraberiz sesleri Kromiti anlat, sesleri.

«Türkiyenin dövizci yabancılarla gitmesin sloganı var ya, yabancı petrolü Türk gemisi ile taşıtalım dendi. Bu anlaymayı duyan açık göz, koşuyor Fransaya. 50 bin tonluk bir tanker alıyor, 60 milyon Türk lirasına. Taşıdığı petrole gemi yılda 22,5 milyon lira kâr etti. 10 yılda gemi parasını çıkaracaktır, 3 yılda hayatını kurtarır. Benim denizcilik bankam vardı. Bu petrolün denizcilik bankamın gemileriyle taşınması gerekirdi. Kanun

tarzı zortanmadan, bir kişinin cebine girecek milyonlar, devlete kalacak. Crada çalışan memur öğle yemeğinde son çözüme yemiyecektir.» Sözlerini bitirip yerine oturan, Çetin Altan'ın öğrenciler alkışlarla ikinci defa konuşmak için tempo ile alkışladılar. Tekrar ayağa kalkan Çetin Altan;

«Ne söyleyeyim, dedi. 7. 11 şeyleri düşünüyor, aynı şeyleri istiyoruz. Siz beni anlıyorsunuz ben sizi anlamıyorum. Her ne pahasına olursa olsun, doğru bildiklerimizi söyleyeceğiz. Ben zamanında fasulye iyi fasulye pişmiyor, fasulye kötü diye yazıyordu da yazdım.»

İhan Selçuk

Son konuşmayı İhan Selçuk yaptı. Öğrenciler ısrarla İhan Selçuk'un konuşmasını ortasına gelmesini istediler.

İhan Selçuk, Türkiye'de Milli Gelirin dağılışı hakkında çok yeni, 27 Mayıs'tan sonra düşünülmeye başlan-
dığını üzerinde ilgiyi çekerek;

«Hırsızlıklar, köylünün sefaleti, teatral olayları kromit hikâyesi düşündürüyor insanı. Düşünmek zorundayız. Bizim Milli Gelir dağılışında korkunç bir dengesizlik var. Milli gelirimizin için, mevcut sosyal adaletsizliği gidermek zorundayız. Adayasa sosyal adalet ilkesini gerçekleştirmiştir. Sosyal Adalet ilkesi, Anayasasında mevcut bir Hükümet sosyal adalet'i uygulamıyor. Türkiye'de % 1,5 oranındaki bir mutlu azınlık milli gelirin % 35 ini alıyor. Bu korkunç bir dengesizdir. Türkiye'de milli gelir dağılışındaki dengesizlik yeni değildir. Bu, tanzimattanberi böyledir. Aksi olsaydı, bu hikâye 1839 danberi çöktürmüş olurdu. Anadolu'da tipki müstemlekesine giden insanlar gibi gidiyorlar. (Alkışlar)

«63 ilde, 70 ilçede bankalar kuruyorlar. Partisi iş başında olan adam, nasıl vurgun vurabilirim diye düşünüyor. Üç kişi bir araya gelip, banka kurmak için dilekçe veriyorlar Maliye Bakanlığına. Bakanlık % 40 devletin olmak üzere, bu adamlardan kâr para almadan banka kuruyor. Bu adamların cebinden tek kuruş çıkmadan, devlet parasıyla kurdukları bankalardan milyonlar kazanıyorlar. Banka demek devletin garantisi altında müesseseler demektir.

İsterseniz şimdi de fabrika kuralım. Fabrika bir başka usulle kurulmayacaktır. O adamı, sırtını dayadığı partisi sayesinde fabrika kurması için devletten gereken parayı alacak, kredileri bulacak ve fabrikayı kuracaktır. Yine bu adamın da cebinden kuruş para çıkmayacaktır.

İsterseniz gazete kuralım. Onu da aynı usulle kuracağız. Köylünün beşer lirasını alarak kuracağımız bu gazeteyle, o köylüye çalanlar söyleyece yazmaya bıraktıkları zaman halk onları. Ama yazmaya bırakmıyorlar.

Bir hırsız eve girince önce lambayı söndürür. Lambayı söndürmek isterler arkadaşlar...»

İhan Selçuk'un ilgiyle dinlenen ve yer yer alkışlanan konuşmasının da sonra, söz alan Doç. İdris Kılıç çıkıncı,

«Arkadaşlar, iki gazeteciyi dinlediniz. Size tehlike çanlarını çaldırıyor. Yapılacak iş, iktisadi kaynakların kontrolünü kanun lehine çevirmektir. Sosyal sistemin işleyişinde bu dolabı çeviren kuvvetli teşhir etmek lazımdır. İsmail Topkar bey, kanun çıkarmak kâfi değil, kanunları tatbik etmek gereklidir, sözleriyle açık oturuma son verilmiştir.

Statükocular

Afrika ülkelerinin her biri sömürücülerden kurtulma, gerçek bir demokrasi kurma ve gelişme çabasının değişik merhalelerinde. Afrika hükümetlerinden bazıları, kendi eğilimleri ya da dış baskıyla, statükoculuğu savunuyorlar. Habeşistan, Liberya ve Portekiz sömürgelezi ile Güney Afrika Birliği; statükocuların tipik örnekleri. «Uyanan Afrika» serisinin ikinci yazısı statükocu örnekleri ve bunlar içinde değişmeğe taraf kuvvetlere ayrıldı.

Habeşistan:

Habeşistan kendine «Krallar Kralı (Negusa Nagast), Tanrı'nın Seçtiği, İsa'nın Aslanı» gibi ünvanlar tanıyan Haile Selassie adlı bir «imparator»un mutlak hükümdar olduğu bugün tutucu ve geri, fakat büyük değişikliklerden kaçamayacak bir memleket. Nüfusu 20 milyon kadar. Yüzölçümü İngiltere'nin dört misli. İmparator 312 göbek yukarıya çıkarak sülalesini İncil'in simalarından Kral Salomon'a dayandırıyor. Selassie Habeşistan'da bütün mülk sahibi, tek kanun yapıcı ve Habeşistan Koptik Kilisesinin başı. Habeşistan'da bir Orta Çağ düzeni var. Bir tarafta aristokrat azınlık, diğer tarafta da köle (gabar) çoğunluk. Köleler topraktan ürettiklerinin büyük bir kısmını ağalara vermekle görevli. Bu sınıf çalışması içinde bir de ırk çekişmesi var Habeş toplumunda Amhara ırkı söz sahibi. Resmi dili Amharca, onların dili Diğer kabileler (Galla, Danakil, Gurage, Sidamo ve Somali) bu çeşit ırk baskısına karşı Kilisenin baskısı da ayrı bir konu. Kuzeydeki mümbit toprakların % 40'i kilisenin elinde. Kilise bürokrasiye tutucu ve geri. İlerleme ve sömürçü- lükten kurtulma önünde koca bir engel. Zaten, kendi sömürücü Kilisenin boşunda da imparator olduğuna göre, siyasi kuvvet din yoluyla da ona ulaşıyor. Selassie'yi tutanlar ona «reformcu kral» diyorlar. Tenkitçileri ise onun yönetiminde bilgisizlik, despotluk ve rüşyetten başka bir şey görmüyorlar. Reformculuk dedikleri şu. Selassie H.S.'de ilk Habeş Anayasasının hazırlanmış. Anayasaya göre, iki meclis var. Aşağı Meclisi halk seçiyor ama adayların mülk sahibi olmaları şart. Yukarı Meclis üyelerini ise hükümdar tayin ediyor. Bütün yasalarda onun imzası gerek. İmparatorun vetosu son söz. Hükümet ciddi muhalefete hak tanımıyor. Batı anlamında siyasi partiler yok. Bir de prensler ve yaşlı devlet adamlarından kurulu Kraliyet Konseyi var. Arasında imparatora akıl veriyorlar. Bütün valileri ve onların yardımcılarını imparator bizzat tayin ediyor.

Habeşistan'da bazı zenginlikler var ama Habeş toplumu henüz faydalanamıyor. Kuzeyde kahve ve tabii yetişiyor. Zengin otlaklar var. Demir, kömür, altın, platin, petrol, bakır, potasyum ve kükürt hiç değilse kendilerine yetecek kadar. Ama Habeşler bu zenginliklerden faydalanmak için halkı en verimli ve en verimli bir şekilde ve sosyal adalete uygun olarak örgütlenmenin gerektiğini henüz anlamamış. İnsani olarak. Bunu daha biz bile tam anlamadık. Onun yerine — tıpkı bizde gibi — hep yabancıardan medet uanıyorlar. Sanıyorlar ki daha dün Afrika'yı tepeden tırnağa sömürsünler kolları sıvayıp Habeşistan'ı kalkındıracağız. Gerçekten böyle yapsalar yöneticiler halkın ne dereceye kadar kalkınmasına taraftar orası da şüpheli.

Habeşistan şimdiye kadar Amerika İngiltere, İsveç ve Sovyetlerden yardım aldı. Selassie 1969'da Rusya'ya yaptığı bir seyahat sırasında 100 milyon dolarlık uzun vadeli kredi alarak bütün dünyayı şaşırttı. Habeşistan'ın resmi dış politikası tarafsızlık. Yeni Afrika devletlerinin gidilene iç düzeni müsaade ettiği oranda evrak uydurmağa çabalyor. Habeş toplumu büyük sarsıntılara gebe. Habeşistan'ın komşu Afrika ülkelerinin yanında yerinde saymasına imkân yok. Habeşistan bile Afrika'nın

ilerici, demokratik ve halkçı temposuna, ergeç ayak uyduracak.

Liberya:

Liberya Batı Afrika'nın en eski egemen devleti. Bazı hayırsever Amerikan derneklerinin özgürlüklerini kavuşturdukları zencilerden 1847'de kurulmuş. Şimdi nüfusu iki milyon. Bir zenci kabilesi 88 kişiymiş. Amerika'dan gelenlerin toplamı 13.000. Liberyalı zenciler gene bir zenci devlet olan Gana'nın egemenliğine tavuşmasından tam 110 yıl önce kendi başlarına bir devlet kurdular. O zamanlar Liberya en çok Amerika ile temas halinde olduğu halde Amerika Washington'a gönderilecek zenci bürokrasinin yaratacağı tepkiden korktuğundan Liberya'yı daha on—beş yıl resmen tanımağa cesaret edemedi. Hükümetin pek ilgilenmediği bir sırada, Amerikalı üstik kralı Harvey P. Firestone, Jr. Liberya'da tam 99 yıl için bir milyon dönüm toprak kiralandı. Bir dönümün yıllık kirası altı sent gibi çok küçük bir fiattı. 1936'da yapılan bu anlaşmanın yeni üp sömürgeciğe örnek olarak sık—sık sözü geçer. Liberya'nın Amerikan Hü-

Albert Lutuli: Nobel kazanan bir Afrikalı karşı savaşçısı

line geçince Firestone kumpanyası Liberya kauçucuğunu işleterek Batı'dan yasanan en büyük üstik tekelini kurmuştu.

Tuhaf ki yüz yıl önce esir zencilerden kurulmuş olan bu ülkede yöneticiler kendi yurttaşlarına esir muamelesi yapmaktadırlar. O kadar ki

UYANAN AFRİKA

Türkkaya ATAÖV

kümetiyle olan münasebetleri İkinci Cihan Savaşında daha gelişti. 1942'de iki hükümet savunma anlaşmaları ve risinden ikinci imzalandılar. Aralarında en son karşılıklı savunma paktı 1959 tarihlidir. Bu anlaşmaya göre, Amerika Liberya'yı, Liberya'da Amerika'yı düşmanlarına ve saldırılara karşı koruyacak.

Liberya'nın oldukça merkezi bir hükümeti var. Bu hükümette Liberya'nın tek siyasi partisi olan True Whig'in başındaki Başkan William V.S. Tubman'ın elinde. Tubman 1944 den beri Cumhurbaşkanı.

Tubman'a göre, muhalefet ihanet gibi bir şey. Zaten, oy verebilenler 200.000 kişi kadar, Kanuna göre, oy hakkını yalnız İngilizce bilenler, mülk vergisi ödeyenler ve Liberya'da belirli bir süre oturmuş olanlar kullanabiliyor. Oy kullanmak için İngilizce bilme şartı Liberya yerli siyasi sahnesinden bir çarpıda çıkarırken Amerika'dan gelmiş olan zencilerin çocuklarına ayrıcalıklı bir durum tanıyor.

Bugün, Liberya'nın en önemli iki meselesi yerli Afrikalıların Amerika'dan gelip sonra imtiyaz sahibi olan zencilerin münasebetleriyle memleketin Firestone şirketinin rolü. Liberya'da hayatin her kesimi bir avuç beyazla Amerikan asıllı zencilerin elinde. Büyük çiftlikler, madenler, bankalar ve dükkânlar hep onların. Meslek sahibi onlar. Hukukçu, politikacı onlardı. Bugüne kadar Liberya Hükümeti yerlileri geri tutmakla suçlandırdı. Firestone gibi yabancı şirketlerin büyük kârlarını ucuz emeğe bağladıklarından bu tutumda bir hayli parmakları var. Hatta, 1920—1930'larda Liberya'nın asıl hükümeti Firestone kumpanyasıdır denirdi. İkinci Cihan Savaşında Güney—Doğu Asya kauçuğu Japonların

1930'da yöneticilerden bir kısmı esir ticareti yapmaktan suçlandırılmıştı. Milletler Cemiyetinin özel bir komisyonu Liberyalı zenci yöneticileri gene zenci yurttaşları esirden farkız bir şekilde çalıştırmakla bütün dünyaya gözünü önünde itham etmişti.

Hiç şüphe yok ki Liberya bu şekilde kalmayacak ve sosyal adaletçi görüşler bu ülkeyi kökünden sarsacaktır.

Portekiz sömürgelezi

Afrika'da kurtuluş hareketleri kuzeyden başlayıp güneye doğru eğilimli büyüdüktan sonra Güney Afrika'nın önünde durakladılar. Portekiz ve Güney Afrika Birliği hâlâ ondokuzuncu yüzyıl sömürgeciği içinde — ırkçılık ve faşizm. Portekiz tam dört — yüz yıldır Afrika'da koca toprakların sahibi. Mozambik ve Angola'dan başka Portekiz Ginesi, Cape Verde Adaları ve Sao Tomé Portekiz'in Afrika imparatorluğuna dahil. Bu topraklarda yerliler sömürgeci Portekizlilerin tam elli misli. Bu insan yığınlarının statüsü mecazi değil, gerçek anlamında köleden farkız. Onların efendileri Portekizlilerin başında Salazar adında İspanyol biçiminde bir faşist var. Portekiz'de muhalefet diye bir şey yok. Portekiz'in denizler—asırlı sömürgeciğine Katolik Kilisesi de ortak Devlet Afrika sömürgelezi içinde okulları kiliseye bırakmış.

Portekizliler on—beşinci yüzyıldanberi Afrika'dalar. O zamanda bugüne 30.000 yerliyi «chilbeştirdiklerini» söylüyorlar. Bunlara assimilados diyorlar. Gerisi alelade işçilikte kullanılan indigenas. Yalnız, indigenas sınıfı nüfusun % 99.9'unu teşkil ediyor. Bunlar Portekizli yöneticilerin elinde. Toprağa, işe, bankalara, tekkif ve yardımlara karşı onlar. Yerli işçilere günde 170 kuruş kadar günde

lik veriliyor. Karşı gelenin cezası büyük. Ya üstüne işlemeği bir cinayet yapıyor, ya da Portekiz mükemmlerinden birine bir kötülük ediyor. Angola'da asi yerlileri Sao Tomé adasına sürüyorlar. Gidenlerin çoğu geri gelmiyor. Sao Tomé'de işkence, esaret ve kötülük.

Bu terör karşısında, tabii, halkta eil—kolu bağlı durmuyor. 1954'de gizlice kurulan Kuzey Angola Halkları Birliği ilk kurtuluş hareketi oldu. 1958'de bu teşekküllerden birinin yaydığı ve Birleşmiş Milletler'in eline geçen bir bildiri şöyle deniyordu: «Adalet diye bir şey yok. Cezalar insanlık dışı. Sürgünler sık. Bütün memleket terör içinde. İnsanlar zorla işçilikten kurtulmak için gece, gündüz saklanıyorlar. 1961'e kadar Batılılar Portekiz sömürgelezi meselesini Birleşmiş Milletlerde konuşulmasını önlediler. Sömürgeciğe karşı örnek ve önder halkçı bir kurtuluş savaşı başaran Türkiye'nin Cumhuriyet Hükümetinin Birleşmiş Milletlerde, diğer Batılılarla birlikte, hep Portekiz lehine oy kullandığını biliyor muydunuz?»

Güney Afrika

Afrika'da beyaz diktatörlüğü ya da aristokrasinin bir kalası da Güney Afrika Birliği'dir. Beyaz tahakkümün de olan tek egemen devlet budur. Habeşistan ve Liberya'dan sonra en eski olanıdır. 15 milyon nüfusu var. Bunun 3 milyonu beyaz. Yabancılar bu raya ilk geldikleri zaman yerlilerle karışmayı şerefsizlik saydılar. Yani, kast sistemi baştanberi uygulanmağa başlanmış. Beyazlara göre, el emeği aşağıca bir şeydi. Siyahlara mahsus tu. Eski kitaplara bakılırsa, sömürgeciliğin ilk yıllarında Batılılar vakitte rini tembellek ve içkiyle geçiriyorlardı. Sömürgeciler için çalışmadan ya şamak bir meslek olmuş. Sonraları ortaya bu mesleği takkiye eden düşsel ve toplumsal kurallar kondu. Bir nesil kısa bir zamanda efendi ve köle diye ikiye ayrılan bir toplum doğmuş tu. İnsanlar siyah köle ve beyaz efendi, alçak ve üstün, doğuştan imtiyazlı ve doğuştan görevli diye gruplara ayrılmıştı. Böyle bir ayırım yaptıktan sonra birinciler ikinciler üstünde her türlü tasarrufa hak kazandıklarını iddia ediyorlardı. Örneğin, tıbbiklevi an gidip zencilerin ellerinden topraklarını alıyordu. Bu aristokrasinin önceleri kendilerine «Afrikaneler» denilen Hollandalılar tarafından yaratılıysa da onları takip eden Fransız, İngiliz ve Almanlar da bu ortama uyarlar. Afrikaner Anayasası diyor ki: «Halk (yani beyazlar) Kilise ve Devlette beyazlar ve siyahlar arasında eşitliğe müsaade etmemeğe kararlıdır.» Kenk farkız beyaz ve siyah işçiler arasında bile sokuldu. Beyazlar aristokrasilerini devam ettirebilmek için toprakların sekişide yedisine sahip çıkması bir baskı ve sömürme metodu olarak benimsediler. Siyahların 1833'deki baş kaldırmasını kanlı bir şekilde bastırılmıştı. O gün bugündür beyazlar 16 Aralık tarihini Tanrıya şükür günü olarak kutluyorlar. Aynı gün herhâlde siyahların Tanrıya şikâyet günü olmalıdır.

Habeşistan, Liberya ve Güney Afrika Birliği Afrika'da geri yönetimler temsil ediyorlar. Genel olarak ilerici bir kıta olan Afrika'da geriyi temsil edenler yalnız bu üçü değil. Kral Mehdi Es Senussi'nin ülkesi olan bir milyonluk Libya, faşist İspanya'nın Gine, İtalya ve Sahara sömürgelezi, gene Güney Afrika Birliği'nin kumandası altında olan Güney—Batı Afrika geri yöneticiler elinde. Fakat hepsinin içinde ilerici hamleler saklı. Bunlardan belki en çabuk değişmeğe aday halkçı, egemenlik taraftarı ve adaletçi siyasi partilerin kurması ve faaliyete geçirmiş olan Güney Afrika Birliği.

ÜÇÜNCÜ YAZI
«YARIM KURTULUŞ»

Doğu 1961 yılında her yıldan daha güç durumdaydı. İlk defa kıtlık ve açlık haberleri gazete manşetlerinde günlerce yer aldı. Corak topraklar da yaşamaya çalışan sürülerce hayvan (Yanda) o yıl birer iskelet yığını haline geldi (Asa'da) Kıtlık yılı dağlarda ki bu faciâ uzun uzun anlatıldı.

Doğu'da kıtlık vardı...

Doğu'da kıtlık vardı. Hayvanlar göç ediyor, insanlar göç ediyordu. Karşımda iri, dev gibi bir adam konuşuyordu. Ömrümde adamın bu kadar irisini görmemişim. Eller iri iriydi. Ayakları iri iriydi. Gözler, bakışları, soluyuşu iri iriydi. Kulaklarına kadar uzanan palabıyıkları vardı, iri iriydi. Sesi gürül gürüldü. Farkında olmadan ağzından çıkan küfürler vardı, iri iriydi. Bağıra çağıra konuşuyordu. Hani dağlardan inen sel sularıyla, önu tikanmış kalmış bentler var ya tıpkı onlar gibi içinden dışarıya doğru bir taşış, bir zorlama vardı. Açılmak boşanmak istiyordu. Belli ki, içinde habsedilmiş yıllanmış dertleri vardı. iri iriydi...

Yanımdan yöremizden geçenlerin dik dik yüzümüze bakışını görünce, onu sokağın ortasından alıp tehaca bir kahve köşesine götürdüm. Bacakları arasında tıpkı Gülüver'in çücesi gibi dolaşan küçük bir de oğlan çocuğu vardı.

— Dohtordan getiriyom gurban, diyordu. Üç senedir çeker. Üstündeki marazın ne olduğunu öğrenemedik. Dolaşma diğmiz dohtor kalmadı. Elinde ki paramı alıp salıveriyorlar.

— Kaç çocuğun var?
— Böyle böyle beş tane de var. Bu en küçükleri.

Cebinden kirli bir mendil çıkarıp çocuğun pasaklarını silmeğe başladı. Oğlanın yüzü sapsarıydı. Çöp gibi bacakları vardı. Karnı fırlamış çıkmıştı. Gözleri şiş şişti... Kılıfından yapılmış küçük bir de çarık giymişti. Öyle anlaşıyordu ki, irilikte Yunan tanrılarıyla boy ölçüşen Doğulu hemşeriminin asıl derdi, şu bacakları arasında dolaşan hastalık çocuk değildi. O, evde sayıları yarım düzineye yaklaşan öteki çocuklardan da fazlasına yapılmıştı. «Allah verir, Allah alır»dı. Onun başka başka dertleri vardı.

Horasan ilçesinin uzak çok uzak bir köyündendi. Masanın bir başında ben, bir başında o, anlatıyordu... Anlatıyordu... Dertlerinin kaleme, deftere gelip yamı yoktu. Bu yakınımlarda bütün bir Doğu'nun tarihiyle birlikte çilesi, yaşantısı da dile geliyordu: Ağa'yı anlatıyordu. Köyü anlatıyordu... Yıllar yılı, dağların arkasına atılmışlıklarını, unutulmuşluklarını anlatıyordu... Bir ara, masaya iri yumruk indirdi. Ağzından iri küfürler çıkacağı bir sıra, geriden biri çekmiş gibi birden sustu.

— Gurban, dedi, bizim kollar buradan buradan kesik. Biz gören yok. Bizi dinliyen yok. Bizli. Bizli...

Şimdi de yüzüne aşağı ağılıyordu. «Gözünden boşanan yaşlar iri iriydi... Bir ara, adam

sordum. Bu, üçüncü soruşumdum. Öbürlerinde olduğu gibi, bu kez de kulaklarına kadar kı zardı. Belli ki, adını açıklamak istemiyordu. Az önce, köyünün adını öğrenmek istediğim zaman da dolambaçlı cevaplar vermişti. Merak bu ya, sor duklarıma sağlam cevap aimedan yakasını bırakmak istemiyordum. O da bu niyetimi sezmiş olmalı ki, bir ara, sandalyesini bana doğru çekti. Kuskuluydu. Sağına soluna ilkekbakışlar attı. Sonra sesini ya vaşlatarak tıkana tıkana konuşmağa başladı:

— Olmaz oluyum, beg. Ho-

sordum. Bu, üçüncü soruşumdum. Öbürlerinde olduğu gibi, bu kez de kulaklarına kadar kı zardı. Belli ki, adını açıklamak istemiyordu. Az önce, köyünün adını öğrenmek istediğim zaman da dolambaçlı cevaplar vermişti. Merak bu ya, sor duklarıma sağlam cevap aimedan yakasını bırakmak istemiyordum. O da bu niyetimi sezmiş olmalı ki, bir ara, sandalyesini bana doğru çekti. Kuskuluydu. Sağına soluna ilkekbakışlar attı. Sonra sesini ya vaşlatarak tıkana tıkana konuşmağa başladı:

— Ey Hassolar! desin. Bu gördüğünüz topraklar bastan sonra benim. Bugünden sonra bana çalışacaksınız. bana vereceksiniz, beni taniyacaksınız!

— Böylece karşı karşıya gelir ağa ile köylü. Siz buna isterse-

her devirde verdiği cevap aynı. — Aman gardaş kimse duymasın, yerin kulağı var.

Sonra omuz silker, bir vericini gösterir:

— Elden ne gelir gurban şuradan şuradan kesik Debrenecek kolumuz mu var kolumuz?

Mutlakiyet Meşrutiyet, Cumhuriyet... Çağlar değişir çağlar gelir, çağlar geçer. Anayasalar, İnsan hakları, İnkılabı Yavma ekipleri, ver elini Doğu Anadolu! Bol yolluklu geziler başlar... Gene dudaklarda o iki kelime:

— Aman kimse duymasın. Aman Ağamız duymasın.

Sonra gene eller böğürde, gene boyunlar yana düşük:

— Elden ne gelir gurban?..

Hasso konuşmasına yeni başladı Hasso yeni açıldı. Öte yandan turist kafilelerinin ikincisi üçüncüsü de geçti. Bu kez ellerinde dürbünler de vardı. Bizden yana dönüp söyle bir şefakadılar, aralarında konuşup güldüler. Ellerindeki fotoğraf makinesinin objektifi bir kez daha Çifteminare'ye çevrildi. Belli ki onların aradıkları başka şeylerdi. Ellerindeki kutuların küçük küçük ağızlarını tarihe çevirmek, tatlı kopuşturmak kaleler, surlar, tabyalar arkasından kahramanların geçti resmi, tarih menkıbeleri... Geçmişte bugün...

Berl yanda Horasan köylüsünün Hasso anlatıyordu:

— Biz neler gördük gurban! Bizli mapise soku gurban Sü-rülerini pancar tarlalarımıza kovverdi gurban, ekin tarlalarımıza kovverdi gurban. Bu kaçal mal oldu gurban! Biz ken di derdimize düstük biz yıllara düstük gurban Onun ayağının eirdiği vere bizim başımız girmez gurban...

Baktım, bizim Hasso ağıyordu. Yüzünü sıvırıo akan dam-lalar iri iriydi. Belli ki, vüresinden kopup gelen dertleri vardı. onlar da iri iriydi...

Hasso'nun derdi biter mi hiç? Hassoların anlatacakları biter mi hiç? Birini bitirme den birine başlıyordu

— Bizim köy, yetmiş hane,

gurban. Bir geçede biz otururuz, öbür geçede onlar oturur gurban. Aramız bu deri çeser gurban. Biz kırk yıldır köylüce ayrı oturduk ayrı vasadık gurban. Evlerimiz ayrı yollarımız ayrı gurban. Yetmiş üç tüğimiz ayrı gurban. Bu ne böyle oldu gurban. Onları ayrı bir partiye biz gurdık ayrı bir partiye gurban. Yıllar böyle uzadı gitti gurban. Onlar ağa, onlar bey, paşa, onlar muhtar, onlar encümen azası, onlar herşey... Biz gurban biz köle, biz yarıc, biz eci. Biz eker biz biçeriz. Ağa'ya taşırız gurban. Ağa'nın ambarları dolu, bizim ambarlar boş gurban. Aylar böyle... Yıllar böyle...

Horasan köylüsü anlatıyordu...

Erzurum'un uzaklarında bir köydeyiz. Yıl 1958. Dedik ya, köy iki geçe. Bir geçede ağalar oturur, bir geçede köylüler... Bir gün ağası köylüsü ağzıbirliği ederek birleşirler: «Köye su getirelim» derler. Olur mu olur...

Paralar birleşecek, emekler, güçler birleşecek. Böylece köyün uzağındaki boşa akıp giden bir suyu köyün tam ortasına getirip oturtacaklar. İlk günler işler yolunda gider. Ayrılık gayrihik kalkar aradan. İmece, para, yardım. Köyde her kes, karınca kararınca bu işte görev alır. Üç gün, beş gün, üç ay, beş ay... İnsanoğlu bir araya gelince neler yapmaz... Kısa zamanda yollar açılır künkler döşenir. Derken efendim, ağalar geçesinden çatlak bir ses yükselir:

— Çeşmenin oluşu ha bura-ya gelip oturacak!

Aman zaman değme kalmaz; Ağa, elindeki sıvri kocaman kazığı kakar kendi kapısının önüne...

Kimin haddi Ağa'nın kaktığı kazığı yerinden oynatmak!.. Köylü yalvarıp yakarmağa başlar: «Etme eyleme ağam! Kolumuz, köleniz olalım avakları nıza turap olalım. Bizi bir kazık suda boğma, gel şu kazığı...» derler... Derler ama tıfları boğazlarında tıkanıp kahr

Ağaların öfkesi vaman olur-

(Devamı 12 Sayfada)

Halil AYTEKİN

Horasan köylüsünün ağzından fıslıdarcasına çıkan «sey»lerle «Kimse duymasın»ları ar di ardına uzayıp gidiyordu...

Bu dev gibi adamın korkusuna bir türlü akıl erdiremiyordum. Benden korkacak, sakınacak bir yanı da yoktu. Konuşmalarında, kim olduğumun buralara niçin geldiğimi hafif yollu çitlatmışım. Benden kendisine ne zarar gelebilirdi?.. Erzurum'un ortasında bir kahvedeydik. Önümüzdeki Cumhuriyet caddesinden, gülsüp oynasarak bir turist kafilesi geçti, kadını—erkekli... Ellerinde ki fotoğraf makinesinin ağzını şehrin tarih kalesine çevirdiler: Çıt!.. Saat kulesine çevrildiler: Çıt!.. Selçuk eserleri, çift minare, kümbetler: Çıt!.. Kelle si kan içinde, dögüşten yeni çıkmış bir koç gördüler Erzurumlu bir dadaşın yedeğinde Çıt!..

Korku dağları yol edermiş. Su korku dediğimiz şey, insan noğlunda neleri değiştirmiyor ki!.. Ama biz burada Horasan köylüsünün sadece adını de

niz, güçlülüklerle — güçsüzler devin Kimin haddi Ağa'ya ağız açmak? Eller koyunda boyunlar bükük, fıslıdarmalar:

— Kumandar beğe Ağamızdan kuzu gitti.. Kimse duymasın gurban..

— Baş Kâtip beğe bal yağ gitti. Kimse duymasın gurban.

— Tapucu beğe çemiş gitti. Kimse duymasın gurban.

Obür yanda böylesi işlerde kırk yıl anası belenmiş biri çıkar, sırtında kambur üstünde kambur, köyde ağaya kafa tuttuğundan ötürü defalarca hapis damlarına girip—çıkış birri olarak, bir deri bir kemik gövdesini gösterir:

— İşte ben, işte onlar, der, gurban.

Yumruklarını sıkar, dışerini sıkar, sonunda kesik kesik konuşmağa başlar:

— Onlar arabasını dağdan aşırır, elden ne gelir, he Vallah gurban.

— Bizim arabamız düz yolda şaşırır, elden ne gelir, he Vallah gurban.

— Bizlerin alınına karayazı böyle yazılmış, elden ne gelir, he Vallah gurban.

Görünen köy kılavuz istemez, derler, Doğulu hemşerilerim, yıllar yılı böyle konuşurlar. Elinden malı almır, canı almır, karısı, kızını almır, onun

Bir birleşmenin karşısında ve yanında olanların durumu

Birleşik Arap Cumhuriyeti Türkiye ile yeniden diplomatik münasebetleri kurduktan sonra bir krallık ve bir muhtariyet hareketinin şansları azalır mı?

Birleşik Arap Cumhuriyeti tahminlerin üzerinde bir hızla gelişip, gerçekleşme yolunda inanılmaz adımlar atarken; bu birlik karşısında Orta - Doğu ile ilgili büyük devletlerin ve özellikle Orta - Doğu memleketlerinin durum ve tutumları; dünya olaylarının ağırlıkmerkezi oldu. İşin bir değil bir çok me raklı yanı, Arap Cumhuriyeti'nin gerçekleşmesindeki hızı za uygun bir hızla çözülmeğe başladı. Bu konuda eski rakamlarla yapılan erken hesapların çoğunun doğru olmadığı da ortaya çıktı. İlgili devletlerin gösterdikleri yeni tutumlar eski alışkanlıklarla yapılan tavsiyeleri ve tedbir tekliflerini gülünç duruma soktu.

Mesele başlangıcından alınırsa; Birliğin hızlı gelişmesi karşısında ilgili büyük devletlerin Orta - Doğu'da hiç bir şey olmuyormuş gibi davranışları gözden kaçmıyor. Bu ilgisizliği garipsiyenler; ötedenberi alışılan bölme siyasetinin için terk edilmiş sorusuna bir cevap bulmağa çalışıyor. Ve yeni birliğe karşı başka yakınlık ve birleşme plânları teklif ediyorlardı. Bu konuda Amerika'nın bir senatör ve bir İngiliz milletvekili ön almış; Türkiye, İsrail, Suudi Arabistan, Ürdün, Kıbrıs yakınlığının zaruretini hatırlatmıştı. Bu tavsiye Türkiye'de AKİS Başyazarı tarafından büyük bir ilgi görmüş; «Nasırın Birliği ve Biz» başlığı altında yayımlanmış başyazıda, Birliğin bize karşı düşmanca davranacağına pesin hükümüne yeni durum karşısında yakınlıklaşacağımız memleketlerin listesini vermişti. Aynı mütünde üstü kapalı tehditler de yok değildi.

Oysa hem bizim hem ilgili devletlerin davranışları bambaşka yönde gelişti. Önce, 1961 hareketi ile Birleşik Arap Cumhuriyetinden kopan Suriye hükümetini erken tanıyan Türkiye ile diplomatik münasebetlerini kesen Nasır, bu münasebetlerin yeniden kurulması için Ankara hükümeti ile anlaşılıyor. Yani Birlik Orta - Doğu'nun bu iki memleketi arasındaki münasebetleri gerginleştirmek değil; esasen gergin olan münasebetlerin düzelmesi yolunda iş görüyor. Bu kararın, Orta - Doğu ile yakından ilgili Amerika ve İngiliz Dışişleri Bakanlarının Ankara'yı ziyaretleri arifesinde verilmesi bazı toplu tutumlara da ışık tutabiliyor. Batı'nın iki büyük devletinin bu konuda aynı görüşü paylaştıkları ortaya çıkıyor. Bir memleketin komşuları ile dostça geçinmesi genel prensibinden hareket edilirse; son gelişmelerin Türkiye için yararlı olmadığını söylemek akl dışı bir hareket olur. Fakat; düşmanlık kadar dostlukların da bazı sebeplere dayandığı bir gerçektir.

İş bu yönden ele alınırsa; bir Birliğin kopması ile sağlan aranın, Birliğin yeniden kurulması ile büsbütün açıldığı mantıklı bir düşün-

ce tarzıdır. Ama şekli mantığın düşünce tarzı. Oysa olaylar bu mantığı yalanlamış 1961 Eylülü ile 1963 Nisan'ı arasında Orta - Doğu'da çok şeylerin geçtiğini açığa çıkar mıştır.

Yukarıda sözü geçen iki tarih garip bir tesadüfle Irak'taki Kürt muhtariyet hareketinin başladığı ve muhtariyet görüşmeleri için Kürt heyetinin Bağdat'ta bulunduğu tarihlere rastlamaktadır. Mısır, Suriye ve Irak'ın bünyesinde toplayan Birliğin Türkiye ile en ön de gelen bu ortak mesele artık kimse tarafından inkâr edilmemektedir. Irak'ta başlayan muhtariyet hareketinin Türkiye'de nasıl yankılanacağı ve bu mesele nin nasıl çözümleneceği ger çekten merak konusudur. Birlik henüz sağlam bir zemine oturtulmadığı günlerde; Irak Kürtlerini temsilen Kahire'yi ziyaret eden

Molla Mustafa Barzani
- Verdiği süre doluyor -

Ürdün Kralı Hüseyin
- Son dalgayı bekliyor -

heyet Nasır tarafından büyük bir yakınlık görmüştü. Bu yakınlık erken yorumlandığında; Nasır'ın Kürtler üzerinde bazı kozlar oynayacağı düşünülürdü. Hatta bu yakınlığı samimi bir inanca yorumlayanlar da çıkmıştı. Oysa Birlik şimdilik sağlam bir zemine oturtulmuş fakat Irak'taki muhtariyet hareketi bir çözüme varmamıştır. Aksine Bağdat'ta devam eden görüşmeler Irak hükümeti tarafından bir sürüncemeye atılmak eğilimini açığa çıkarmıştır.

26 Nisan günü Celâl Tala

bani başkanlığındaki Kürt heyetinin Bağdat hükümeti ne verdiği muhtıradan açıklanan talepler ve hükümetin bir hafta içinde iyi niyet göstermediği takdirde yeniden harekate başlayacağını bildirmesi bu gerçeği açık ortaya koymaktadır. Bu muhtıradan açıklanan istekler ilk bakışta Irak ve şimdi Birleşik Arap Cumhuriyeti tarafından kabulü imkânsız gibi görünmektedir. Barzani'yi şartlarından taviz verdirerek için Nasır'ın bekleme hakkının son dakikasına kadar kullanacağı artık anlaşıl maktadır. Arap liderinin Tür

kiye ile diplomatik münasebetleri kurma kararı verirken, beklemeğe elverişli bir zemini de hesapladığından herhalde şüphe edilmemelidir.

Kısaca Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin Irak'taki muhtariyet olayı ile durumu aydınlanmıştır. Irak ihtilalinin sıkışık günlerinde fazla dayatılmadan kabul edilen şartlar Birlik kurulduktan sonra ince elenip sık dokunacaktır. Irak Kürtlerinin Arap Birliği içinde yüzdesi çok düşük bir azınlık durumuna gelmesi ve ancak azınlık hakları verilmesi eğiliminin kuvvetleneceğini söylemek herhalde kasıtlı bir kötümserlik sayılmaz gerektir.

Bu işin Nasır tarafından bakılan kısmı. Fakat yüzyıllarda bir halkın muhtariyet hakları sadece tek tarafın görüşü ile ele alınmaz. Bu muhtariyeti vermek zoruunda kalanla; bunu türlü çeşit çareye başvurarak almağa çalışan karşılıklı davranışlarına bakmak gerekir. Kısaca; Nasır yukarıda yorumlamağa çalıştığı tutumunu takınırsa, Barzani başlattığı hareketi nasıl yürütecektir? Herkesten kopmuş bir Kasım'ın karşı silahla yürütülen hak savaşının bir Nasır'a karşı başarı derecesi düşünülmeğe değer bir konudur. Hak savaşının son çaresi olan silahlı barakıp başka yolları denemek ya da aynı yolda devam etmek Barzani'yi her halde bugünlerde düşündüren en önemli taktik konusudur. Zaman bunu açıklayacak unsur. Fakat herhalde fazla bir zaman değil.

Son hafta içinde zeminin, Ürdün'ün küçük kralının ayakları altından kaydığı gözle görülür bir şekil almıştır. İngilizlerden beklencen öksürü dan doğruya yardım yayılan şalalara rağmen gerçekleşmemiştir. İngiltere'nin orta doğuyu karıştırmak pahasına Hüseyin'in tahtını korumayı düşünmediği artık açıktır. Ürdün Kralı kendisi ne sadık askerlerden başka hiç bir unsura dayanmamaktadır. Askerlerin bu desteğinin de ne güne kadar devam edeceği çok şüphelidir. Kralın gerçeği kabul etmesi her halde geçimiyecektir. Ve Birleşik Arap Cumhuriyetinin deki yıldız sayısı gün geçtikçe artacağı benzemektedir. Bu gelişmenin de Orta - Doğu'ya yeni meseleler getireceği gene söz götürmez bir gerçektir. Nasır'ın eski Nasır olmadığı, çok tecrübe kazandığı hatta tarihe karşı bazı hileler bile öğrendiği görülmüyor. Henüz kesinleşmemiş olan bu hilelere başvuruyor sa. Tarihi gelişmenin hiç kimseyi affetmediği bir defa daha görülecek demektir.

Nükleer vurucu Kuvvet ve Sovyet tepkisi

Birleşik Amerika siyasi çevrelerini, Beyaz Saray, Dışişleri Bakanlığı ve Pentagonu içgal eden en önemli konu NATO içinde «çok taraflı vurucu nükleer kuvvet» vücuda getirmek tir. Amerika düşünüşüne göre NATO'ya dahil Avrupa devletleri, çok taraflı olarak ve NATO Başkomutanlığı emri altında - ki bunun mânâsı Amerikan emir ve kumandası altında demektir - bir vurucu nükleer kuvvet meydana getirmeleridir.

Birleşik Amerika'nın bu düstura sığınarak takip ettiği gaye, Avrupa savunmasının sırtına vurduğu yükü hafifletmek, fakat bu savunmasının sevk ve idaresini elinden kaçırmamaktır. Mr. Dean Rusk'ın, Mac Namara'nın son Avrupa seyahatlerinde elde etmek istedikleri hedef bu idi. Fransa'da yüz bulamadılar. De Gaulle ken dilerine açıkça «Başka karıya» dedi. İngiliz fere'de bazı anlaşmalarla vardılar. Fakat «Vurucu nükleer kuvvet» konusu askıda kaldı. Son haberlere göre bir Amerikan askerî heyeti Bonn'da «Nato vurucu nükleer kuvveti» konusunda Federal Almanya Savunma Bakanlığı ile görüşmeler yapılmaktadır. Ve Tirollerde tatilini geçirmekte olan Savunma Bakanı Von Hassel bu tatili yarıda bırakarak müzakerelere katılmak üzere Bonn'a dönmüştür.

Birleşik Amerika'nın böyle bir kuvvet vücuda getirmek için sarfettiği büyük gayrete rağmen Amerikan Yüksek Kumanda Heyetinin bazı erkânı nükleer bir harbin şiddetle aleyhinde bulunmaktadırlar. Amerikan Deniz Piyade Birlikleri Kumandanı ve Müsterek Kurmay Heyeti Üyesi General David Shoup, Temsilciler Meclisi Bütçe Tâli Komisyonunda beyanatta bulunurken «Nükleer bir harp vukus geldiği takdirde beyaz ırkın ortadan kalkacağını ve dünyanın sarı ve kahverengi ırkların hâkimiyeti altına gireceğini» iddia ederek nükleer harbe şiddetle çatmıştır. Amerikan Genel Kurmay Heyetinde böyle bir düşünce bir hayr âlemefidir.

Amerikan teklifi Avrupa Başkentlerinin de tartışılmalı ve incelenmelidir. Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Andrei Gromyko, Moskova'daki Birleşik Amerika ve İngiltere

re ve Federal Almanya temsilcilerine, hükümetlerine ulaştırılmak üzere üç bin kelimelik birer nota tevdi ederek «çok taraflı NATO nükleer vurucu kuvveti kurulması» plânına şiddetle hücum etmiş ve «Nükleer füze silâhlanma yarışına bir son vermek için ortak gaye sarfedilmesi» talebinde bulunmuştur.

Sovyetler Birliği hükümeti notasında «Çok taraflı bir NATO nükleer kuvveti kurulması yolundaki tasarımların Sovyet hükümeti tarafından Batı Almanya ordusunun ve diğer memleketlerin nükleer silâhlara sahip olmaları yolunda atılmış bir adım olarak telakki edildiğini» bildirmekte ve ayrıca «mutasevver NATO vurucu kuvvetinin termo-nükleer bir savaşa girişmek için hazırlıkları ilerletmek gayesi taşıdığı» ileri sürmekte ve Amerikan hükümetini «Milletlerarası meseleleri halletmek için yardımcı olmaya ve müsterek bir gayret sarfederek nükleer füze silâhlanmasını durdurmaya» davet etmektedir.

Nota şöyle devam ediyor: «Sovyetler Birliği hükümeti, Batı Almanya'nın atomik silâhlanmasına ve nükleer silâhların yayılmasına karşı hal çaresi olarak şu meselelerin halledilmesi gerektiği görüşündedir: 1 - Milletlerarası bir kontrol altında genel ve topyekün silâhlanma; 2 - Nükleer silâhların yasaklanması, bu silâhların millî cephanelikten çıkarılması ve nükleer silâh stoklarının imhası; 3 - Yabancı askerî üslerin tasfiyesi; 4 - Her çeşit nükleer denemelerin illebet durdurulması; 5 - Taraflar arasında anlaşmaya vararak, İkinci Dünya Savaşı kalıntılarının tasfiyesi ve bir Alman barış anlaşması imzalanması. Bu esas üzerine Batı Berlin'deki durumun normalleştirilmesi; 6 - Milletlerarası gerginliğin azaltılması için gerekli tedbirlerin alınması ve devletler arasında itimat havasının yaratılması için gayret sarfedilmesi; 7 - Bu tedbirler çerçevesinde, ilk adım olmak üzere NATO ve Varşova anlaşmalarına üye ülkeler arasında da bir saldırımazlık paktı imzalanması.»

Bu, uyuşma temayülü taşıyan tekliflerden sonra, Sovyet notası şöyle son buluyor: «Eğer Batı nükleer silâhların yayılması yolunu tutmuş bulunuyorsa, Sovyetler Birliği hükümeti, Sovyetler Birliği'nin, dostlarının ve müttefiklerinin güvenliğini uygun bir seviyede temin etmek için gerekli tedbirleri almağa mecbur olacaktır.»

Şimdi Batıların cevabını bekliyorum.
Ali İhsan BARLAS

Brecht'in savunması

SİNEMA

Sömürücü ırkçılar meydanlarda kaybettikleri savaşı bir süredir salonlarda yürütmeye çalışıyor. Konferans diye topladıkları ter-temiz Anadolu çocuklarına; kültür düşmanlığı aşılamaya çalışıyorlar. Dünya'da, Türkiye'de emekten yana sömürmeğe karşı kim varsa karaçalarak gösden düşürmeğe çalışıyorlar.

Bunu kârlı bir iş haline getirmiş bir zavallı Sosyal Adalet'i ve bir sayı -sında çıkan bir anketi diline dolamış bütün dünya sahnelerinde piyesleri oynanan Bertolt Brecht'i bahane ederek kültür düşmanlığına gereken hizmeti görmüştür. Yaptığı iş ne lik ne de sa-

dece Türkiye'de yapılmış bir iştir. Ve Brecht'i gene sadece bu adam tarafından çamurlanmış. Nazi zülmünden kaçıp İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerika'ya sığınan Brecht, Mac Carthy'ciliğin Amerika'yı bir bela gibi sardıği günlerde «Anti - Amerikan Çalışmalar Komitesi» nin karşısına çıkmıştır. Bilindiği gibi sayısız Amerikan aydın ve yazarını ol- madık ihbarlara dayanarak sigaraya çe- ken bu komite; Amerikan klütürüne a- ğır darbeler indirmişti. Bizim sömürücü ırkçılarımızın da hasretini çektikleri bu komite karşısında Brecht'in yaptığı konuşmayı yayınlamayı düşündük. Sözü Bertolt Brecht'e bırakıyoruz:

Sophia Loren ve Raf Vallone Kızım ve Ben'de - Savaşın alt üst ettiği bir hayat hikâyesi. -

KIZIM VE BEN

Kızım ve Ben (La Clochara - Lazio'lu köylü kadın) - Alberto Moravia'nın aynı adı romanından sinemaya uyarlayan: Cesare Zavattini - Reji: Vittorio De Sica - Fotoğraf: Gabor Pogray - Müzik: Armando Trovaioli - Montaj: Adriana Novelli - Oynayanlar: Sophia Loren, Jean Paul Belmondo, Leonora Brown, Raf Vallone, Renato Salvatori - Yapım: Carlo Ponti - Titanus

Alberto Moravia, Cesare Zavattini, Vittorio De Sica işbirliği, Zavattini-De Sica ikilinden çok, Alberto Moravia'nın etkilerini taşıyan bir film çıkarmış ortaya. Sciuscià'nın, Bisiklet Hırsızlarının, Umberto D'nin, Stazione Termini'nin, Yuvasızlar'ın büyük ustaları Zavattini ile De Sica, kendi evrenlerine yabancı bir konuyu sinemaya uyarlarken sağlam, ölçülü, dengeli bir sonuca ulaşmışlar Kızım ve Ben'de. Ne var ki bu sonuç, Kızım ve Ben'e, Zavattini-De Sica işbirliğinin büyük eserleri arasında yer vermeye yeterli değil. Günlük hayatın ayrıntılarından uzaklaşan bir konu, yeni gerçekçilik akımının bu iki temsilcisinin yaratıcı gücünü, kendilerine özgü evrenin sınırları dışına yöneltince, Kızım ve Ben, senaryosunun ve yönetiminin biçimsel kusursuzluğu, özünün estetik değerlerinden daha ağır basan bir film olmuş.

Kızım ve Ben'in ilk bölümü klasik bir kuruluş ve biçim gelişimi gösteriyor. İkinci cihan savaşının son aylarında, bombardmanlardan kurtulmak amacıyla, kızı ile birlikte Roma'dan kaçıp, köyüne sığınan Cesira'nın (Sophia Loren) vechelüğü, köye varduktan sonra yeni çevreye kendini uydurduğu, yeni tanıştığı kişilerle kurduğu ilişkiler sağlam bir gelişme, üstün bir sinema dili ile anlatılmış. Her şeyden önce yaşamın sevincini, geleceğe bağlılığını yitirmeyen, bir seçim yapmak

gerektiğinde doğrudan yana ol- masını bilen Moravia'nın Michele'si (Jean Paul Belmondo) oyuncu Belmondo'nun da yardımıyla filmde en olumlu kişi olarak perdede canlanıyor. Lazio köylerinden birinde doğmuş olan Sophia Loren de Lazio'lu köylü kadında son derece başarılı. Filmin ilk bölümünde Zavattini-De Sica anlayışının yer yer kendini belli ettiği oluyor. Küçük kızın yitmesi, kır gezintisi, incil okunması gibi bölümler Zavattini-De Sica filmlerinin yaşamaya bağlılık temasını yansıtır.

Bozguna uğrayan nazilerin köye gelmesiyle başlayan ikinci bölüm çok daha hızlı bir gelişme, çok daha yoğun bir dramatik gerilimle küçük kıza yapılan vahşi saldırıya ulaştırıyor seyirciyi. Moravia'nın naturalist romanı savaşın gereksizliğini savunuyor. Savaşın toplumu «Orman yasalarının» kucağına attığını, kazananların her türlü davranışa hak kazandıklarını, kişilerin isteyerek ya da iste- mayerek bir kez kötü yola yöneldikten sonra kolay kolay kendilerini geri çekemeyeceklerini belirtiyor. Film bu meseleleri perdeye Zavattini ile De Sica'dan çok Moravia'nın Ben, «Yeni bir savaş otuz yıldan önce geliyor. Kızım ve Ben ne sürecek» diyen, Aslan Ayker Şvayk'ın uyarmasını bir kez daha hatırlatıyor seyirciye.

Rekin TEKSOY

Brecht'in savunması

Almanyanın Augsburg şehrinde doğdum. Babam tüccardı. Münih ve Berlin Üni- versitelerinde, tabii bilimler ve felsefe okudum. Yirmi ya- şında, bir sağlık birliğine bağ- lı olarak savaşırken, bir tür kü yazdım. Adı «Ölü er» idi. Savaşı ve savaşı sürdürmek isteyenleri yeriyordu. On beş yıl sonra Hitler beni sınır dışı ederken, gerekçesini bu türküye dayandıracaktı.

Tiyatro yazarlığına uğraş- tım. Almanya demok- rasi yolunda yürüyor gibiydi. Düşünce ve sanat özgürlüğü vardı.

1920 yılının ikinci yarısını da gerici kuvvetler baş kal- dırmağa başladılar.

1920 yılı, Tiyatro yazarlığı- nın en parlak dönemi idi. Münih, Paris, Viyana, Tok- yo, Prag, Milano, Kopenhag, Stokholm, Budapeşte, Varşova, Helsinki, Moskova, Oslo, Amsterdam, Zürih, Bükres, Sofya, Brüksel, Londra, New- York, Rio de Janeiro'da pi- yeslerim oynanıyordu. Ama Almanya'da düşünce ve san- nat özgürlüğünü kısıtlamak gerektiği yolunda sesler du- sosyallist, hattâ dinsel düşün- celer «Alman olmayan» sayı- lıydı. Halkçı kültür ve si- yasat kurumlarına sert saldırılar yapıyordu.

Kusurları ne olursa olsun, Weimar Cumhuriyeti'nin be- nimsediği bir kural vardı. Bütün yazarlar ve sanatçılar yulmaya başlamıştı. İnsanel, «Sanat halkıdır» kuralını uyguluyordu. Alman işçileri, sanat ve edebiyatla yakından ilgileniyorlardı. İşçiler, oku- yucu kitlesinin büyük bir yüz- desini meydana getiriyorlar- dı. Fakat bir yandan doğmak- ta olan bunalımın işçilerin kültürel gelişmesini baltala- mış, bir yandan da feodal, emperyalist ve militarist tu- tumlarının gittikçe artan sal- dırları ve gücü bizleri dü- şündürüyordu. Halkın duygularını yansıtan ve Adolf Hit- ler'in gamalı haçı altında top- lanan halk düşmanlarını ye- ren şiirler, türküler yazma- ya başlamıştım.

Kültür alanındaki baskı- gündün güne çoğalıyordu. Ressamlar, yayıncılar, tanın- mıs dergilerin yöneticileri ko- vuşturuluyordu Üniversite- lerde temizlik başlamıştı. «Batı cephesinde yeni bir şey yok» gibi filmlere karşı gös- teriler yapılıyordu.

Bütün bunlar, sonradan gelecek köklü tedbirlerin ön- cüsüydü. Hitler iktidara ge- çince ressamların resim yap- maları yasaklandı. Yayınevleri ne ve film stüdyolarına nazi partisi el koydu. Alman ulusu- nun kültürel hayatına indiril- len bu darbeler sadece bir

başlangıçtı. Amaç topyekün savaşa hazırlanmaktı. Top- yekün savaş ise kültürün baş- düşmanı idi. Götülen amacı savaş gerçekleştirekti. Artık Alman ulusu yersiz, yurt- suz, yiyeceksiz, içeceklessiz ya- şayacak, kültür verilerinden yoksun kalacaktı.

Kültür alanındaki gerici baskının, bir ulusun fizik gü- cünün uğradığı zararlarla il- gliğini, başlangıçta ne ya-

BERTOLT BRECHT - Bir Kültür Savaşının

zık ki bir avuç aydın farkedememişlerdir. Barışver demok- ratik çevrelerin direnme çabaları yeterli olmadığından, Hitler'e karşı durulamamış- tır.

1933 Şubatında, Reichstag yangının ertesi günü Alman yadan ayrılmak zorunda kal- dım. O vakite kadar yeryüzü- nün görmediği bir yazar ve sanatçı göçü başlamıştı... Ön- ce Danimarkaya yerleştim. O yunlarımın ve şiirlerimin tü- münü, nazilikle savaşa ayır- mıştım artık.

Bu şiirlerden, Üçüncü Reich'in sınırlarını aşp, Alman yaya sızabilenler oldu. Dani- markadaki Alman Elçiliğinin de kısıtlaması ile, Danimar- kalı naziler, çok geçmeden, ülkelerinden çıkarılmama istedi- ler. Danimarka hükümeti bu isteği yerine getirmede tabii. Ama 1939'da savaş ar- tık kaosa davamca, Stok- holm Belediye Baskını ile İs- veci sanatörlerin çağırısına uyararak, ailemle birlikte İs- veye geçtim. Bir yıl kalabil- dim İsveçte. Hitler, Danimar- ka ve Norveci de ele geçirin- ce, kuzeye, Finlandiyaya göç- tük. A.B.D. için gerekli göç- men vizesini burada bekle- dik Hitler'in adamları da ar- dımızdan vetistiler. 1941'de, Amerika Birleşik Devletleri ne gitmek için yola çıktığı- mızda, Finlandiyaya nazi bir- likleri dolmuştu. Alman. A- vusturyalı, Çekoslovak, ka- çakları ile dolu bir trenle Sovyet topraklarını aşık. Bir

İsveç gemisi ile Vladivostok' dan ayrılışımızın onuncu gü- nü, Hitler Rusyaya saldırdı. Gemimiz yolda, Manilladan Hindistan cevizi yükledi. Bir kaç ay sonra Hitlerin ortak- ları, bu adayı da ele geçirecek- lerd. Pearl Harbour baskını- nın ertesi günü, Amerikan vatandaşlığına geçmek için ilgililere başvurduk.

Hitlerle savaşın bu döne- minde yazmış olduğum şiir- lerle, oyunlarımdan ötürü, Anti-Amerikan Çalışmalar Komitesine çağırıldığımı san- maktayım.

Benim bütün çalışmalarım, tamamen bağımsız, edebiyat çalışmalarıdır. Hitler'e karşı yönetilmiş çalışmalarım da aynı niteliği taşıyor. Amerika Birleşik Devletleri'nin davet- lisi olduğum için, bu ülkede, edebiyat yolu ile de olsa, po- litika ile uğraşmaktan kaçındım. Sırası gelmişken, sinema yazarı olmadığımı da belirte- yim. Hollywood, nazilerin Prag'daki vahşetini yansıtan, tek bir öykümü filme almış- tır. Sinema endüstrisi üstün- de, siyaset ya da sanat aç- sından bir etkim olabileceği ni sanmıyorum.

Anti-Amerikan Çalışmalar Komitesine çağırılışından yararlanarak, Amerikalılarla ilgili, bir, iki şey söylemek istiyorum. Söylüyecelerimde son yirmi yıl boyunca Avru- pada, şiir ve oyun yazarı ola- rak edindiğim verilere daya- nacağım. Eğer büyük Ameri- yan halkı, kültür alanındaki düşünce özgürlüğünün, ki- min tarafından olumsuz ol- sun, kısıtlanmasına göz yumacak, ya da bağımsız olması gere- ken sanat çalışmalarına kar- şacak olursa, çok şeyler vit- recek, çok büyük tehlikeler le karşılaşacaktır. Tehlikeli bir dönemde yaşıyoruz. Uy- garlıkta ulaştığımız sonuçlar, insanlığı simdiden çok zengin kılacaktır. Oysa insanların çoğunluğu, yine de yoksullukla savaş- mak zorunda. Büyük savaş- ları geçti basamızdan. Daha büyüklerin kanıya davan- dığından söz ediliyor. Yeni bir savaş, belki de insanlığı yeryüzünden silip süpürecek- tir. Belki de bizler, yeryüzün- de yaşamış son insanlar ola- cağız.

İnsanoğlunun, basaramadı- ğı işleri atının yardımcılığı ile tamamladığı çağlardan bu- yana, yeni üretim olanakla- rından olumlu bir şekilde ya- rarlanma yolunda büyük bir gelişme olmamıştır. Bu du- rum karşısında, her yeni dü- şüncenin özenle ve özgür bir- hava içinde incelenmesi ge- rektir. Siz de inanırsınız sanırım. Ben, sanatın yeni fi- kirler getirip, bunları daha da soylu kılacağına ina- nanlardan yanayım.

Hacı Demokrasi

İki gözüm kardışım,

Önce beni bağışlaması dile-rim. Ben eskiden böyle züp-pe de değildim Ankara'ya geleli, akşam sabah asfaltta yürüyeli, ithal mallarıyla dolu pırlı pırlı vitrinlere bakalı, renk renk ı-sıklar altında dolaşalı ayakları hiç bir zaman yere değmeyen insanlar arasında yaşiyalı süs tene süsüne kadınlıktan çık-mış kadınları görelî yiye yiye insanlıktan çıkmış aristokrat vatandaşları tanıyalı. Senin, ak-lım ucuna gelmeyecek yemek leri yiyele, içecekleri içeli, asan sözlere bineli balolara, gödelî kaloriferli dairelerde oturalı, kodamanlarla düşüp kalkalı.

Beş kati bir üş harında bes yüz aptoru bir arada görelî-lüna parklarda, barlarda, sazar da eğleneli, büyük kumar oyna-yanlarla tanışalı, haftada bir A-merikaya, Avrupaya gideli, gelenlerle teşerrüf edeli, politika cılarla dolaşalı gazetelerle bîl roalarında bulunalı, bebeerin İngilizce konuştuğu körp-cik, lerin Holivut yaşadıkları cadde-lerde gezeli, memleketin nasıl yönetildiğini ve kimlerin yönet-tiğini görüp ulıyalı kendini Pariste, Nevvorkta, Londrada sanalı Hacı demokrasiye ta-nısmak tırsatı bulalı ben yiye züppeleştüm iki gözüm karda-sım Önce beni bağışlaması di-lerim Ben gayri sana âyık değilim Ben gayri senin adına konuşmaktan utanıyorum Ben gayri memleketin her yanını asfalt her yanını apartman her yanını kalorifer, her yanını elektrik her yanını neon her yanını asansör her yanını dol-toz her yanını okul her yanı, nı okantı her yanını süvü-püstü her yanını ecili ecili görmeğe başladım İnsan yüz-zür zamanı Ankara'nın göbeğinde yaşayınca demek ki böyle oluyor mu? Memleketi gülülük gülüls-tandık görüyor mu? Ağzı teğl-şiyormuş gözü değışiyormuş kulağı değışiyormuş! Ben bunu geç anladım iki gözüm karda-sım Buralarda, senin sefaleti ne bosa bosa yaşadığım için u-tanıyorum

Ben gayri züppeleştüm, görü-yorsun ya! Senin adına konuş-maktan utanıyorum, iki gözüm kardışım. Nevzat Üstün Beyin yanında Yeni İstanbul gazete-sinden bir efendi vardı, o da şöyle dedi: «Sosyalistler Birleş-melidir. İyi niyetli sosyalistler, sayıları ne olursa olsun, de-mokratik sosyalizmin kendine has değışmez ölçüleri içinde or-taya çıktıkları vakit kendileriv-le adam gibi konuşulabilir.» Görüyorsunuz ya sosyals-te ri adam yerine koymayan Yeni İstanbul ile Nevzat Üstün bey nasıl birleşiyorlar! Şimdi ana-dım mı benim niye züppeleşt-iğimi?

İki gözüm kardışım, Bitpazarında çok şey var. Ye-ni İstanbul diyor ki, «Dün CHP lilerin arzusu ile ilga edilen Türk Kültür Derneğinin kongre-sinde DP, ne hücum edilerek C-HP'nin propagandası yapıldı.» Görüyorsunuz ya herifler düş-lerini söylerken oynastılar: sö-yüyorlar Türk Kültür Derneğ-i, lerini ellerine geçirmek üsted-iler ve neticelerinin üstüne o-turdular. Ökeden kuduz o dok-ları nasıl da belli, değil mi? Boşuna mı yirtiyorlar «Komün-istler! Komünistler!» diye?

Bitpazarında çok şey var, iki gözüm kardışım. Hani bi-ri lirsiz, AP'nin Bolu adayı bir Rahmi Özer Efendi vardı, seç-i-mi yitirince Denizliye Miftü ol-duydu. İşte o eli maşalı Rah-mi Özer Efendi, Kültür Derne-ğine postu seriyor ve şöyle il-lân ediyor: «Cumhuriyet ve Milliyet gazetesi komünisttir. Zinhar okumayasınız! Sosyal Adalet ile Yön gazeteleri de külliyen çehennemiktir. Zin-haar!» Sonra da kalkıp Deniz-linin bir bucığına gidiyor ve başına topladığı avanesiyle bir-likte okulu teftişe çıkıyor: «Bu-gün günlerden Cuma. Hadi ba-kalım, topla şu talebeni de ca-miye yürü bakayım!» diyor öğ-retmene. Öğretmen de diyor ki: «Ben öğretmenim. Burası o-

kul. Ben kanuna bağlıyım.» AP li miftü eteğini beline bağla-yıp, öğretmeni ve de öğrenci-leri bir güzelce afaroo ediyor. Burası Hacı Türkiye Yaşasın Hacı Demokrasi!

İki gözüm kardışım,

Bir kabine üyesi, yâni bir Ba-kan, bir faşist gazetenin kula-ğına şöyle demiş: «Sosyal bün yedeki hastahk, milli emniyet çiler tarafından teşhis edilmiş

— Çımdur o Yalçın Aydın?
Ve konuşma böylece sürüp gitti. Yarından gün aynı aşçıya gittim. O garson gelip dikildi tepeme:
— Yalçın Aydın deliği ne yazar da? Diye sordu.
— Anlattım ne yazdığını Oca-ğa doğru bağardı:
— Koç yumurtaa, biiir!
İki gözüm kardışım,

Ankara şu günlerde çok ge-rilimş saz teli gibi tin tin ötü-yor.
Gözlerinden öperim, iki gö-züm kardışım, Sendikalar üstü-ne yazacağım sana.

Hüseyin KORKMAZGİL

ve tedavisi İcra Organına bira-kılmıştır. Görüyorsunuz ya, Plân lama Teşkilatı da çöpe, yaban-cı uzmanlar da çöpe, bilim de çöpe, fen de çöpe... Bu lâfi sö-leyecek bir Bakan ancak Ha-cı Türkiye'de bulunur. Bu lâfi kuyruğuna tutunup göbek atan bir gazete de ancak Hacı Tür-kiyede çıkar. Kalkınma plânı polis tarafından yapılan bir memleket Bakanlıkların ne göreği var, demokrasinin ne ge-reği var?

Biliyorsunuz, Kayseride dört yumurta topuk, astsubaylara saldırı, birini öldürdüler. Ast-subay ölüirken demiş ki: «Beş-sizi tanımıyorum, bizden ne is-tiyorsunuz?» Yumurta topuk-lar da demişler ki, «Biz seni tanıyoruz. Sen bizim aradıkla-rımızdansımsın. Adın ne olursa olsun. Herkes bizim gibi böy-le birini temizlerse memleket kurtulur.»

Astsubayı öldürenler ve bu-lafı edenler bir de kâkır milliyetçilik tasarlalr. Bu yu-murta topukların gazeteleri de her gün manşet çeker. «Mem-leket komünistlerle dolu!» diye Geçenlerde aşçıya gitmişim. Tamdığın biri elime «Yarın» adlı bir dergi uzattı. Söyle bir bakayım dedim, sayfaları çev-irdim. Sayfaların birinde İnönü ve Bayar adlarıyla yapılmış bir halka vardı. Garibime gitti, bakmağa başladım. Adamın işi güçlü yokmuş. Bayar İnönü . Bayar İnönü . Bayar İnönü diyerek bir halka yapılmış. O-muzbaşında bir soluklanan ol-du. Bir de baktım, bizim gar-son.

— Ha bu nedir da? Dedi. Parmağıyla, sayfadaki halka-yı gösterdi.
— Ha bu delik nedir?
— Özel sektör deliği, dedim. Garson kaşlarını çatı.
— Ha bu özel sektör deliği-dür?
— Özel sektör deliğüdüür...
— Ha bu kime ayittir?
— Aydın Yalçın'a...

— Çımdur o Yalçın Aydın?
Ve konuşma böylece sürüp gitti. Yarından gün aynı aşçıya gittim. O garson gelip dikildi tepeme:
— Yalçın Aydın deliği ne yazar da? Diye sordu.
— Anlattım ne yazdığını Oca-ğa doğru bağardı:
— Koç yumurtaa, biiir!
İki gözüm kardışım,

Ankara şu günlerde çok ge-rilimş saz teli gibi tin tin ötü-yor.
Gözlerinden öperim, iki gö-züm kardışım, Sendikalar üstü-ne yazacağım sana.

Reco devleti

Anayasa Yüksek Makamına Davacı: Urfa'nın Akçakale ilçesine bağlı 42 evli, 250 nüfusu Hırbetli Salih köyü adı-na, Sosyal Adalet.

Dâvâh: Uşakların efendisi, faşizmin süt anası, devlet için de devlet Reco devleti Bassani, Urfanın Akçakale ilçesine bağ-li 42 evli, 250 nüfusu Hırbetli Salih köyünün mutlak efendisi, derebeylik kalıntısı, demokra-si mikrobi Ağa İso Reco, namı diğer Reco Ağa.

Suç: Demokrasinin urzına geçmek, 42 evi yıkmak, 250 ki-şiyi yıldızların altında bırak-mak, evleri, toprakları gaspet-mek, derebeyliğini ilân etmek...

Suç tarihi: Kurtuluş savaşın-dan önce, Kurtuluş savaşından sonra, 27 Mayıs'tan önce, 27 Ma-yıs'ta, sonra ve Nisan 1963 te...

Deliller, taneler: Seçimden seçme oyu alınan 250 vatan-daş, yıkılan 42 ev, Milliyet ga-zetesel, Milliyet gazetesinin ö-zel muhabiri Ömer Okutan ve foto muhabiri Hüseyin Kırçalı. Ve ayrıca, Türkiye halkının yizde yetmiş, Osmanlı Tarihi, Kurtuluş Tarihi ve 27 Mayıs olayının nedenleri...

Olay: 50 yıldanberi köylüleri Hırbetli Salih köyünden atmak için yemediği herze, doyurma-dığı köpek kalmayan, 27 Ma-yısla kuyruğunu kırmışken, son günlerde meydanı boş bul-an RecoAğa, nam-ı diğer dev-let içinde devlet, iki gün için-de 42 evlik köyü buldozerle yıkmış, yerle bir etmiş ve kö-yünün toprağına el koymuştur. Köylüler yumrukları çekmiş-ler, komşu köylerden gelenler dışlarını sıkıştırdılar. Anayasa öf-keden ağılanmışsa da, antidemok-ratik kanunlar dışlarını ve de-urnaklarını gösterince to-đar

ma da bunlardan yana olunca, köylüler, «Hey Devlet baba, bu Reco devletini yıkmayacak-musun!» diye avaz avaz bağır-maktan başka bir şey yapama-mışlardır. Köylüleri korumak isteyen avukat Fakı Bucak, Devlet içinde Devlet Reco ağa-nın niyetini daha önceden kay-makama duyurmuşsa da Kay-makam, «Bana değmeyen yılan bin yaşasın» diyerek, orta se-kerli kahvesinden bir yudum almış ve tavla oynamaya girmiştir. Tam o sırada Mecliste iş-i davaları görüldüğünden millet vekilleri vatan ve millet aşkıyla tam şipere yapmışlar ve Reco Ağanın demokrasinin urzına geçtiğini maalesef görmemiş-lerdir.

Netice-i talep: «Türkiyede a-ğa yoktur» diyenlerin kutakla-rına davul çanına «Aziz vatandaşlar» diye mutak çekeli-lerin ağızlarına pisli pabuçta vurulmasına, halkın keserinden binlerce lira maaş alıp Anayasa ya sulananlara hadlerinin bildirilmesine, Meclisi bezik satonu sananların kulaklarının çekil-mesine, demokrasinin yemok-rasi olmadığının ilgililere öğre-tilmesine, Hırbetli Salih Köyü-nü yıkanları ve yıkanları tu-tanların ecelinin yakın olduğun-un davul zurnaıyla ilân edil-mesine; köyünün, işçin, e-mekçinin gazel dinlemeye niyet-leri olmadığının bildirilmesine, Devlet içinde Devlet İso Reco Ağanın icabına tezelden baktı-masına karar verilmesini dile-rim.

Not: Eğer üç başlı hükümet İso Reco Ağanın yer ile yeksan ettiği köyün toprağında demok-rasi yeşereceğini umuyorsa, şimdilik avucunu yalasın. Bi-raz sonra da hışırına ağla-sın.

